

הישיבה המאתיים-וארבעים-ושש של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, כ"ד בתשרי התשמ"ז (27 באוקטובר 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. ציון יום הולדת המאה של דוד בן-גוריון

אלא מהפכה, מהפכה של ממש בחייו של העם היהודי, ובכל החומים, זוהי מהפכה מדינית, תרבותית, חברתית ואישית.

מהפכה מדינית - זו המהפכה שתוליד עצמאות וסוכרניות לאלתר - במלים אלה הרבה להשתמש בשנים של טרם קום המדינה - ורק היא תוכל להבטיח, כי בידי העם יהיו חופש ההכרעה, מתוך שיקול לאומי, ציוני, ויכולת קביעת סדר-עדיפויות - מה להקדים וכמה להתרכז; מהפכה תרבותית - לא המשך חיי הגולה כאן בארץ, על רפוסיהם וסימני ההיכר שלהם, אלא שלילת הגלות וחדוש הקוממיות היהודית והממלכתיות של העם; מהפכה חברתית - בנייתה של חברה המושתתת על ערכי מוסר, צדק ושוויון, כדי לקיים עלינו את הכתוב "עם סגולה" ו"אור לגויים"; אך, מעל לכל, מהפכה אישית - תמצית הגשמה עצמית בעבודה, בביטחון, בהפרחת הנגב, וכמובן בעלייה; בואת הוא נכדל ממנהיגים ציוניים אחרים, שכן בעיניו לא היתה ציונות בלא עלייה והגשמה עצמית.

מרכים לדבר על בן-גוריון, ובצדק, ולנתח את צעדיו כמדינאי וכמקימו של צה"ל, אולם, אפשר לומר בלא היסוס, כי בכל הזמנים ובכל המצבים הוא ראה בעלייה ביטוי להגשמה עצמית, ציר מרכזי של הווייתו, המפתח לכול, התנאי לכל התנאים. עוד ב-1924 הוא אמר: "עלייה בכל התנאים ובכל הזמנים ולמרות כל המפגעים והמכשולים ועל אף הקושי והמשכר - זוהי גזירת חיינו".

ועדיין מהדהדים באוזני דברים שאמר בימים קשים לישראל, בימים של מחסור בכול. בתחילת שנת 1950, ערב צאתי לעירק לטפל בענייני עלייה, אמר בן-גוריון בעקבות חוק שהתקבל והתיר ליהודים לעזוב את עירק לצמיתות: "תגיד להם שיבואו מהר, מה יהיה אם העירקים ישנו פתאום את דעתם ויבטלו את הסכמתם?" באותו יום, ב-27 במרס 1950, הוא בא במיוחד לירושלים כדי להשתתף בישיבת הנהלת הסוכנות היהודית, כפי שהוא מספר על כך ביומו, ואני מצטט: "כדי לדרוש העלאה מהירה של יהודי עירק למרות הקשיים", שהרי נשמעו אז קולות רמים מפי רבים ובתוכם טובים, להגביל את ממדי העלייה ולאמן עיקרון של סלקטיביות. הוא כותב ביומו כי זו היתה ישיבה קשה, בשל המצב באותה עת, ובמהלכה אף הועלתה הצעה לפרק את מחנות-העולים, שמספר יושביהם תפח ל-93,000, במקום 50,000 עולים שהיו מיועדים להיות בהם.

הוא מפרט ביומו, כי באותה ישיבה נטען - אני שוב מצטט: "אין כלום, מעדרים, ברזל, עץ, אוהלים", תגובתו של בן-גוריון, כפי שהובאה ביומו, היתה: "יש להביא בהקדם כל יהודי עירק וכל שאר הגלויות המוכנות או מוכרות לעלות, בלי כל שיקולים של רכוש ואפשרויות קליטה, אם כי אני יודע

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את כנס החורף של הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת מקבלים בקימה את פני נשיא המדינה.)

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, במסגרת ציון שנת ה-100 להולדתו של דוד בן-גוריון זיכרוננו לברכה, שעליה הוכרו לפני שבוע ימים, בחול המועד סוכות, י"ז בתשרי, מקיימת הכנסת ישיבה מיוחדת זו כפתח מושב החורף, בנוכחות נשיא המדינה, בני משפחת דוד בן-גוריון, חברי כנסת לשעבר, שופטים, ראשי דתות ואורחיו המכובדים, והרני מקבל אותם בברכה חמה.

יש משהו מלאכותי באנדרטות הקלנדריות שאנו מציבים לזכרם של אישים, שהרי לעתים לוח השנה הוא המניע היחיד להעלות מנבכי ההיסטוריה הנשכחים את דמותו ופועלו של אדם; לא משום שהוא לא פעל ותרם רבות בתקופתו, אלא משום שבמכתן הזמן האכזר יש ודוהים, או אף משתכחים, הדברים והמעשים.

מקרהו של דוד בן-גוריון שונה לחלוטין, יש כאן היפוך יוצרות של ממש, השאלה העומדת לפנינו אינה כיצד אנו מעריכים ומנציחים את פועלו של בן-גוריון, אלא כיצד היה הוא מעריך את פועלו היום; לא כיצד נראית תורתו ודרך חייו כמבחו השנים, אלא כיצד נראה מפעלו במכתן חורפו.

נדמה שיש מעט מאוד מהפכות בהיסטוריה האנושית, שמבצעתן הילכו כה קרוב להוגיהן, מטבעה של מהפכה המבוצעת עליידי אנשי מעשה, שהיא מתרחקת מן התיאוריה שהנחתה אותה, כדי לקצר תהליכים ולהתאימם לצרכים מיידיים הנראים חיוניים או נוחים יותר, ועוד יותר מכך - כדי להתאימם לרמתם של המבצעים עצמם.

המהפכה הציונית, בניצוחו של בן-גוריון, שהיה מהוגיה וגם ממבצעה העיקריים, היתה מן הבודדות שניסתה להיצמר בעקשנות לרעיונות ולעקרונות שהנחו אותה, לו היינו מנסה לתמצת את סוד גורלו של בן-גוריון ולחטוא בכך בלשון הכללה, הייתי אומר, כי היא מצויה בראש ובראשונה בדברותו הקנאית, הכלתי-מתפשרת, לעתים בלתי-אפשרית, בקיום ציוויה של הציונות כהלכתם. זאת כאשר מומחים למיניהם, בעלי שם ויוקרה בתחום הצבאי, הפוליטי או הכלכלי, טענו כי לא ניתן ליישם את המאוויים, וכאשר המציאות היומיומית טענה אף היא, כביכול, כי אי-אפשר לבצע את הדברים.

הציונות - תנועת התחייה והקוממיות הלאומית הגדולה של תקופתנו - היתה בעיניו לא רק חזון צודק שיש להגשימו,

חברת א' ישיבה רמ"ח

— ציון יום הולדת המאה של דוד בן-גוריון —

רמ"ח איבריו ידע להחשיב את הכנסת והרכה להופיע בה לעתים התמודד עמה, אך מעולם לא התעלם ממנה.

דווקא בשנותיה הראשונות של המדינה, כאשר נאבקנו על קיומנו הפיסי, הוא הקפיד להטיף לערכים של חוק, משפט וצדק. "מידת הכבוד לחוק היא סימן מובהק לרמת התרבות והחירות של העם" — אמר ב"1949. ועוד הוסיף ב"1950: "רק במדינה שבה כל אחד — אזרח, חייל, פקיד, שר, מחוקק, שופט ושופט — כפוף ופועל לפי החוק — — רק במדינה כזו מובטחת החירות לאדם ולעם. במדינה שאין בה עליונות של החוק — אין בה חירות — — והדברים ראויים להישמע גם היום.

חוסנה ועוצמתה המוסריים של המדינה הטרידו את בן-גוריון והנחו אותו לא פחות, ואולי אף יותר, מעוצמתה הפיסית. "דמותה הרוחנית של ישראל ואיתנותה הפנימית יהיו בעתיד הגורם הראשי בכיטחוננו ובמעמדנו הבין-לאומי", היה חוזר ואומר.

דומני כי רק מתוך הבנת הממד הערכי של ראייתו זו אפשר לפרש את דבקו המופלא והמיוחדת ברעיון, בחזון של פיתוח הנגב. הויקת שלו לנגב היתה מעל ומעבר לשיקולים כלכליים, ואפילו לשיקולים ביטחוניים, אם כי הוא החשיב גם את הפנים האלה של הנגב. דומני כי מעל לכול הוא ראה בזה אתגר ומבחן אנושי-מוסרי: חזרנו ארצה, כדי להפריח את שממותיה, ובנגב ייבחנו כנות העקרונות שאנו דוגלים בהם ורצינותם — יישוב האזורים הצחיחים והלא-מאוכלסים של הארץ, ואין עיקרון מוסרי בלא הגשמה עצמית, ואין מנהיגות ראוייה לשמה בלא דוגמה אישית. הליכתו לנגב, למדבר, היתה שילוב של שיקול כלכלי וביטחוני למדינה, של עוצמה מוסרית לעם שחקנה לו את ייחודו בין עמי עולם, ושל מהפכה אישית אנושית.

לפיכך, ראוייה הממשלה לברכה ולהוקרה על החלטתה האחרונה לגשת עתה, — בשנת בן-גוריון, — לפיתוח הנגב בתגובה מתודשת, כמצוות.

שנת ה"100 להולדת בן-גוריון ראוייה כי תהיה שנת הגות וחשיבות הנפש, וכן מעין ספירת-מלאי ובדיקת-בית של העקרונות וקלקוליהם. "לא עליך מלאכה לגמור", אמר חז"ל, וזה חל גם על בן-גוריון, אך אין אנו בני-חורין להיפטל ממנה.

על כל-שהוא הגשים ודרבן אותנו לעשות אנו חייבים לו תודה, ועל כל שלא הספיק ולא הצליח אנו חייבים עבורה רבה, להשלים את החסר.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת קמים בצאת כבוד נשיא המדינה.)

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו נעשה עתה הפסקה בישיבה מיוחדת זו, וכל חברי הכנסת וכל אורחיה, שבאו מרחוק מחמנים בזה להשתתף עמנו בהרמת כוסית קטנה.

אנחנו נחדש את הישיבה בשעה 17:00.

(הישיבה נפסקה בשעה 16:18 ותחדשה בשעה 17:01.)

שיש גבולות ליכולת הקליטה, לעת עתה אנו עומדים בפני מיליון יהודים והמדינה עדיין לא הגיעה לשיא מאמציה.

האם היינו עומדים, כיום, במבחן ראיה זו? זה היה פתרון לא קל באותם ימים, וכאמור, רבים חלקו עליו, אך זו היתה התשובה הציונית היחידה לאתגר, זו היתה תשובה בן-גוריונית.

דומני כי דווקא בתקופה זו, שבה ממדי הירידה גדולים מגלי העלייה, חשוב לזכור את מידת הנחרצות, חשוב לזכור, כי חרף המציאות העגומה והבעיות החמורות יש להעמיד את בעיית העלייה מעל כל הבעיות האחרות כולנה.

עד היום אנו חשים וכואבים את הצלקות והמועקות שנותרו מקליטת עלייה בתנאים ההם, בתנאים לא-תנאים, ועד היום אנו נתקלים במשחי כיקורת, לא כולה בלתי-צודקת, אך בראייה היסטורית נקל לשער איך היתה נראית המדינה, מבחינת ביטחונה, כלכלתה ודמותה, בלא העלייה הגדולה של שנות ה-50, ונקל לשער מה היה גורלם של היהודים במציאות של מלחמת אירן-עירק.

קיבוץ גלויות ומיזוג גלירות — זהו צירוף מלים הטומן בחובו את משמעות הציונות כולה, צירוף זה, שהיה בראש סדר-היום הלאומי שלו, הוא צירוף מלים שאין מרכיב לשמוע ולהשמיע אותו בלתי-חזונו בשנים האחרונות.

חברי הכנסת, לא כאן המקום ולא זה הזמן להיכנס לנושאים הביטחוניים והמדיניים שבמורשתו של בן-גוריון, כבר הרכיב להפוך בהם, וחלקם עדיין מצוי בורכז פוליטי — נימוק נוסף, לכך שלא ארחיב בהם. אך אי-אפשר שלא לעמוד משתאים לנוכח יכולתו להפגיש ולשלב חזון ציוני, נעז וריאליזם מדיני מפותח, היו ודאי כאלה שהיה להם חזון גדול לא פחות, אך הם הרקיעו שחקים וניתקו את עצמם מן המציאות, היו ודאי רבים שהייתה להם ראיה מעוגנת במציאות, אך הם הגיעו לרסיון רדיים, לאובדן החזון ולרדיקת הלהט לשנות את פני העולם, שהם ביסודו של כל מהפכה, כוחו של בן-גוריון היה ביכולתו לכונן את צעדיו ואת גורלו של העם לאור עיקרי אמונתו, בלי להנמיך את חזונו הציוני, אך תוך הבנת סר המגבלות של ריאליזם אכזרי, ועל-פיה הרוב עוין.

צירוף זה הוא שאפשר למצות — ולא להחמיץ — את המציאות המדינית-ההיסטורית של החלטת האו"ם על חלוקתה ארץ-ישראל ועל הקמת מדינה יהודית, חרף התנגדות עזה מבית ובקורת חריפה, אך מי כיום אינו יודע, שמאז ועד היום לא היתה חחרת על עצמה קונסטלציה פוליטית זו, במציאות של האו"ם, ציהוף זה של חזון וריאליזם הוא שמנע מאתנו מעידות פוליטיות, או נפילה למהמורות, צבאיות שקרו לנו לא אחת בדרך.

באופן פרדוקסלי, צירוף זה הוא אולי הסוד לכך שרבים, וביניהם בעלי תפיסות עולם שונות, מנוגדות ואף קיצוניות ביותר, מנסים להיתלות באילן גדול זה להוכחת צדקת דרכם מנקודת ראות חד-ממדית, תוך התעלמות ממציאות מדינית משתנה, וכל אחד בא נוטל מלוא חופניים ממורשתו ומתורתו ועושה בה כבתוך שלו.

חברי הכנסת, כאן המקום וכאן הזמן — בישיבה חגיגית זו — להזכיר, כי דווקא בן-גוריון, שחזק תמיד לגורל העם והמדינה ולא חסך מאמצים ואמצעים לחזק את צבא-ההגנה, ראה את עוצמתה של ישראל לא רק בכלי המלחמה אלא גם בהיותו מדינת חוק וחברה דמוקרטית, הוא היה פרלמנטר בכל

— דברים לזכרו של חבר הכנסת לשעבר יוסוף ח'מים ז"ל; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת; הצעה לסדר; הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18) —

ב. דברים לזכרו של חבר הכנסת לשעבר יוסוף ח'מים ז"ל

חבר בוועדת העבודה והרווחה, בוועדת החינוך והתרבות ובוועדת השירותים הציבוריים.

הוא נטל חלק פעיל בכל הדיונים בכנסת, הנוגעים להכרה בכלל ולמגזר הערבי והערבי-החקלאי בפרט.

כל חבריו בכנסת שהכירו אותו אהבו אותו ומכבדים את זכרו. יהי זכרו ברוך.

(חברי הכנסת מכבדים בקימה את זכרו של המנוח.)

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

כהן; הצעת חוק הורמנויות שוות בתעסוקה, התשמ"ז — 1986 — מאת חברי הכנסת שולמית אלוני ורן כהן.

עזר הונחה על שולחן הכנסת הודעת שר הפנים בעקבות מסקנות ועדת הפנים, ואיכות הסביבה בנושא הרשויות המקומיות.

כן הונחה הצעת חוק פסיקת ריבית והצמדה (תיקון מס' 5), התשמ"ז — 1986, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט, תורה.

ד. הצעה לסדר

לכן, אני מציע שנדון בנושא זה היום, לפני סדר-היום הרגיל והאפור שיהיה לנו מעתה ואילך.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה לחבר הכנסת וירשובסקי.

חברי הכנסת, ראשית, כפי שכבר נאמר על-ידי הנואם עצמו, יהיה השבוע דיון במסגרת הצעת אי-אמון הקודמת לכל נושא אחר, כענין שביטחון האחיות. אני אומר לשרת הבריאות, שתתכונן לכך שהגוש הצעת אי-אמון על-ידי סיעת חד"ש, אשר תזדון כיום רביעי, אני מתאר לי, שהכנסת, בייחוד באמצעות ועדת העבודה והרווחה, כבר עוסקת בעניין. אני יודע שהיום קיימה הוועדה ישיבה.

לכן, המשך הדיון כוועדה ודיון במסגרת הצעת האי-אמון, דומני שיש בהם כדי לפתור את הבעיה, ואין מקום לדיון נוסף בנושא זה.

ה. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18), התשמ"ז — 1986 *

(קריאה ראשונה)

סעיף 16 לחוק שירות ביטחון, התשי"ט — 1959 (נוסח משולב), קובע, ואני מצטט את סעיף 16א: "12 החודשים הראשונים לשירותו הסדיר של יוצא-צבא יוקדשו בעיקרן, אחרי אימון צבאי ראשוני, להכשרה חקלאית כפי שייקבע בתקנות, אלא שלגבי יוצא-צבא שנשלח לשירות בחיל-האוויר או בחיל-הים ראשי שר הביטחון להורות, שתקופת שירותו המיועדת להכשרה חקלאית תוקדש, כולה או מקצתה, לשירות באותו חיל".

הכללת הסעיף בנוסח האמור היא אחד מחזונותיו של דוד בן-גוריון, אשר קיווה שכל חייל המתגייס לשירות סדיר יוכל

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת: אני מבקש לכבד בקימה את זכרו של חבר הכנסת לשעבר יוסוף ח'מים, שהלך לעולמו ב-22 בספטמבר 1986.

חבר הכנסת יוסוף ח'מים היה חבר סיעת מפ"ם, חבר הכנסת השלישית, הכנסת הרביעית והכנסת החמישית; היה

היו"ר ש' הלל:

הודעה לזכרו הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת אנני מתכבד להודיע, כי היום הונחו על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם: הצעת חוק רשויות אחרים תעשייתיים, התשמ"ז — 1986 — מאת חבר הכנסת עובדיה עלי; הצעת חוק ועדות חקירה (תיקון) — סייג למינוי ולסמכויות, התשמ"ז — 1986 — מאת חברת הכנסת גאולה

היו"ר ש' הלל:

הצעה לסדר לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (שינר — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו נכנסים עכשיו, אחרי הדברים התנגיים והאזכרה, לסדר-היום הרגיל. אני חושב שהבעיה הבערת ביותר כרגע זה בציבור היא שביטחון האחיות. אני חושב שהכנסת צריכה להתמודד דבר ראשון עם הנושא הזה, לדון בו, לקרוא לצדדים — לאחר דיון, אולי גם קצר — לגמור מהר את הסכסוך הנורא הזה, המכלה את היישוב.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יודע שביום שלישי יש הצעת אי-אמון, אבל הצעת אי-אמון היא הבעת אי-אמון בממשלה. אני חושב שהעניין איננו הבעת אמון או אי-אמון בממשלה, אלא יש לגמור את השביתה הנוראה הזאת, שכדוגמתה לא ידענו.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה לסעיף הראשון של סדר-היום, בשינוי מסוים ממה שכתוב אצלכם — הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18), התשמ"ז — 1986, בקריאה ראשונה. יכיא את החוק שר הביטחון, אדוני השר, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז נתקבל בכנסת חוק שירות ביטחון, התשי"ט — 1959, נכללה בו הוראה בדבר חובת הכשרה חקלאית אשר חוטל על כל מי שמתגייס לשירות סדיר, ב-12 החודשים הראשונים לשירותו.

אלא שיש כאן בכל זאת נקודה כלשהי, שטורדת את מנוחתו. אמת היא שהחוק לא חל על כל חיילי ישראל, אבל החוק הזה מיושם לגבי חלק מן החיילים, הוא מיושם לגבי הנח"ל. אני גם אינני מזלזל בסמלים. היה משהו סמלי בחוק הזה שאמר, שחיילי צבא-הגנה לישראל יעסקו בחקלאות. זה היה עוד בתקופה שדירבו על התיישבות, ולא על התנחלות. החקלאות היתה אחד מסימני ההיכר של הציונות המגשימה. אני מעריך ומחשיב את העובדה שדבקו בחוק הזה, כלומר שהחוק שחיבי חיילי צה"ל לשרת בעבודה חקלאית לא בוטל, אף-על-פי שהוא לא בוצע מעולם במלואו, ונדרש שר הביטחון לבוא ולבקש חוק שישחרר את צה"ל מקיום החוק. יש דברים שיש להם ערך סמלי, ערך חינוכי. אני מבין שבמסע הזה אל הריאליזם מוכנים להיפטר מן הסמל הזה, שקובע שחיילים בצבא-הגנה לישראל, אף-על-פי שלא הגענו לתקווה הנכספת

שר הביטחון י' רבין:

החוק לא משתנה, רק הנהלים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אני יודע, ההתייחסות לחוק הראשי-משתנה. כלומר, אם עד עכשיו היה ניתן לשנותו בחקיקה ראשית, עכשיו אפשר לשנותו בחקיקה משנית.

אני אומר, שלא הגענו לעידן שהיינו רוצים להגיע אליו, של "וכיתתו חרבותם לאחים", אבל צבא כזה — ואז נאמר על חקלאות, אני מניח שאפשר גם לגוון — שיהיה צבא העם לא רק באשר החיילים עצמם לעצם, אלא גם משום שבחקופת שירותם הצבאי הם מכבדים משימה שהיא בגדר משימה לאומית כללית, שיש בה משום הגשמת הציונות.

אנחנו מדברים היום על 100 שנה להולדתו של בן-גוריון, ולא במקרה החוק הזה קשור בשמו. אני אומר את זה כמי שהיה יריב לבן-גוריון, אבל לא יריב לציוני שבבן-גוריון, לא יריב לאותו בן-גוריון שרצה לשלב בשירות הצבאי את השירות הלאומי, במובן הרחב והמלא ביותר, ודבק בנושא החקלאות.

היום חלק כבוד היושבי-ראש שבחים לממשלה, שהגיעה בשנת ה-100 לבן-גוריון למסקנה, שיש ליישב סוף סוף את הנגב. אינני רוצה להפחית מדברי השבח, אבל אני חושש, אדוני היושבי-ראש, שכיום זיכרון לבן-גוריון בעוד כמה שנים תצטרך שוב לשבח את הממשלה על כך שהחליטה סוף סוף ליישב את הנגב.

היו"ר ש' הלל:

איך אומרים, עד מאה-ועשרים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

בעניין זה אני חושש מאוד, מפני שההתיישבות איננה בראש מעייניה של הממשלה הזאת, ואינני רוצה להטיל את זה רק על הממשלה — היא גם לא בראש מעייניה של העם.

כאשר לוקחים חוק שכזה, ואני יודע שזה דבר סמלי ופועט, ומישהו יכול לבוא ולהגיד: מה אחת נטפל, בסך-הכול העברה מחקיקה ראשית לחקיקה משנית לגבי עניין שבלא-ריבוי איננו מתכבד. אני אומר שדווקא היום הזה הוא אולי היום הגרוע ביותר להחליט את ההחלטה הזאת. גם אלמלא היה זה היום הזה, עד שנגיע לחזון נביאי ישראל, מדוע לבטל את השאיפה הזאת, את העובדה שבמקום כלשהו כתוב שחיילי צבא-הגנה לישראל צריכים לשרת גם שירות אחר, שירות של שלום, שירות של בניין, שירות של יצירה, בתקופה שבה הם צריכים לעסוק, להוותם ולהוותנו, בעיסוק במלחמה ובתכנונות למלחמה, להגנה על חיינו. היום לא הייתי פוגע

להקדיש כשנה הראשונה לשירותו, לאחר שיקבל אימון צבאי ראשוני, את עיקר זמנו להכשרה חקלאית. ברם, בצוק העתים ולאור העובדה שבמשך שנים לא היתה רגיעה שיהיה בה כדי לאפשר מימוש החזון הנזכר לעיל, לא היה מנוס מלכלול בחוק הוראה נוספת, המסמיכה את שר הביטחון להורות, כי למרות האמור בסעיף הנ"ל, תקופת השירות הסדיר תוקדש לשירות שאינו בגדר הכשרה חקלאית.

הסעיף המסמך את שר הביטחון להורות כאמור, כפי שהוא נוסח עד כה בחוק, איננו מעניק הסמכה מוחלטת אלא מגביל את שר הביטחון להשתמש בסמכותו עד תקופה מסוימת, ובכל פעם יש צורך להאריכה באמצעות תיקון לחוק עלידי הכנסת.

בוועדת השרים לענייני חקיקה נתגבשה הצעה לקבוע את סמכותו האמורה של שר הביטחון, לדחות את תקופת ההכשרה החקלאית, בחקיקת-משנה כלי שיהיה צורך להכביר מדי פעם עלידי פנייה לכנסת כהליכי חקיקה של תיקון החוק, שכל מטרתו היא לאפשר כאמור דחיית התקופה המוקדשת במסגרת השירות הסדיר להכשרה חקלאית.

על-פי התיקון המוצע תוענק לשר הביטחון הסמכות, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, לקבוע בתקנות כי תקופה שלא תעלה על 12 החודשים הראשונים לשירותו הסדיר של יוצא-צבא תוקדש, לאחר אימון צבאי ראשוני, להכשרה חקלאית. כן ייקבע, שבתקנות כנ"ל רשאי יהיה שר הביטחון לקבוע גם את ענפי המשק החקלאיים שהכשרה בהם תיחשב כהכשרה חקלאית לצורך החוק.

סמכות נוספת שתוענק לשר הביטחון, לפי הצעת התיקון, היא לקבוע את הסדרים והמשטר שינהגו בהכשרה חקלאית כאמור.

אני מקווה כי לאחר שהכנסת תקבל את התיקון לחוק ישררו תנאים מתאימים אשר יאפשרו לשר הביטחון לעשות שימוש בסמכות שתיתן לו, כדי שיהיה ניתן למלא בתוכן את חזונו של דוד בן-גוריון. בשלב זה מדובר בהכנת כלים מתאימים, שיהא בהם כדי לייתר את הצורך להטריח את הכנסת מדי פעם ולבקש הסמכה בחוק בנושא זה. במלים פשוטות, במקום שעד כה, כדי לאפשר את אי-מימוש ביצוע החוק, נדרשה הכנסת לחקיקה ראשית, מוצע כאן לאפשר לה לעשות זאת בחקיקה משנית, באישורה של ועדת החוץ והביטחון.

לפיכך, אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, אני מציע שהצעת התיקון לחוק תועבר לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' הלל:

חודר, חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. הדיון יהיה אישי, במסגרת של עשר דקות לכל נואם. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — חבר הכנסת מאיר כהנא. אם הוא לא יהיה, נמחק אותו מן הרשימה, וידבר חבר הכנסת רפאל איתן.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, האמת היא, שלכאורה קשה לבוא ולטעון נגד ההצעה שהביא שר הביטחון, כאשר מדובר כאן בחוק שהוא בעליל סמלי יותר משהוא בכחיות הלכה ומורין כן, שכן החוק הזה חל על כל החיילים בצבא-הגנה לישראל, ובעובדה אין מקיימים אותו, ואין מקיימים אותו כבר 38 שנה. לו רק רצינו להעביר עניין שכזה, שאין מקיימים אותו — כלומר, את ההרשאה לשר הביטחון — מחקיקה ראשית לחקיקת-משנה, זה לא העניין שעליו היינו עומדים.

שכח וייס (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הקשבת לדבריו של חבר הכנסת גרנות ואני צריך לומר שמצאתי בהם טעם רב. שר הביטחון אומנם לא הסביר לנו מה היא הסיבה שדווקא עכשיו הוא רוצה לשנות את הטיפול החקיקתי בבניה שעומדת על סדר היום. אני מתאר לעצמי שבמסגרת הסדר המשפטי שנערך במערכת הביטחון בזמן האחרון — והם מביאים לנו חוקים רבים וחשובים, חוקים מסדירים וחוקים מחדשים — הגיע משהו מן היועצים המשפטיים של מערכת הביטחון גם למסקנה שצריך להסדיר עניין זה. ואם הוא אכן הגיע למסקנה כזאת — נדמה לי שהיא סבירה, אם כי הסמלים שעליהם דיבר חבר הכנסת גרנות הם בעלי חשיבות כה גדולה, עד כי ייתכן שבגלל העובדה שכלול מורידים את רמת הטיפול בחקיקה הזאת מחקיקה ראשית לחקיקה משנית, אכן יכול משהו להגיע למסקנה שיש פה פגיעה כלשהי בסמליות החשובה הזאת של השארת מצב חוקתי, גם אם הוא מתגשם רק בחלקו. הכוונה היא, כמובן, לבירת הזאת בין האת ובין החרב ולייתוד של החקלאות ועבודת האדמה בחוויה הציונית כפי שהיא גובשה לפני הקמת המדינה, כמי שגרמה לכך שהמדינה אכן הוקמה, וכמי שהיתה ציר מרכזי בחזונו הציונית של דוד בן-גוריון.

השיקול נפל כפי שהוא נפל, והצעת החוק מונחת לפנינו. אני צריך לומר, שבלי קשר לנשוא עצמו, העברת חלק גדול החלק של חקיקה מסוג כזה להרגה של חקיקת-משנה דווקא טובה בעיני. הורי אומר, אנחנו ככנסת צריכים לתת לכך שעניינים שאפשר להסדירם ברמה של הזרוע המבצעת בפקודת ועדה — והם אינם מסוג העניינים המכריעים — אכן יש לעשות זאת. כמליאה וככנסת אנחנו צריכים להתפנות לעיסוק בעניינים אחרים, ולא לשקוע ביותר מדי פרטים.

לכן, הייתי מעדיף שהסידור הזה יהיה בחוק אחר. אבל זה מה שהובא לפנינו, ואני מתאר לעצמי שנעביר זאת.

בהזדמנות זו אני רוצה לקרוא מחדש לכנסת, ואניני הראשון שעושה זאת, אולי בדיון הזה אני במקרה הראשון מבחינת התור, לחלוקה צורקת יותר של העומס הביטחוני. אנחנו עוסקים כאן, בין היתר, בנושא שנוגע לחלוקה של העומס הביטחוני. העובדה ששר הביטחון בא לכאן ומודיע לנו שוב ושוב, שבעצם אין אפשרות ליישם את החוק הזה במלואו, ועל כן הוא ממליץ בפנינו על טכניקה פשוטה יותר של שימוש בסמכותו שלא ליישם את כל החוק, אולי פחות פורמבית ופחות גלויה, איננה נובעת מכך שאין לנו די כלים ארגוניים ואין לנו די ניסיון ארגוני או מסורת של שילוב עבודת אדמה כזאת או כזאת במסגרת שירות צבאי. יש לנו מסורת מפוארת בתחום זה. זה נובע מכך שעל ציבור קטן יחסית של חיילים, בעיקר חיילים קרביים, רובץ עומס ביטחוני גדול מאוד, וכן כשל ההתפתחות של כלי הנשק, ובשל ההתפתחות של שיטות המלחמה, עומס אימונים קשים יותר, ארוכים יותר.

אני פונה מכאן לאותו ציבור דתי, שהוא חלק מן הציבור הדתי כולו, ואפילו אינו רוב של הציבור הדתי, שאינו מטה שכם למאמץ הזה, שיביא ביוממו ומתוכו לכך שלא יימצא בחור וטוב כישראל, אשר מסוגל להשתתף במאמץ ביטחוני בסידור כזה או כזה, אפילו בסידור גמיש, וזהו למעשה נכונות לסידורים גמישים כאלה, כמו למשל של שילוב פעילות ביטחונית ולימוד תורה — יש סידורים למכביר, ואין גבול לתושייה וליכולת הארגון והמניפולציה, אפילו אם צריך לארגן אותה, ואני אומר זאת במובן החיובי — כדי שאכן כל אזרחי ישראל ייטלו חלק בעומס הקיומי הזה. אני יודע שיש הצעות כאלה של חברת הכנסת גאולה כהן ושל אחרים ואני חושב שבקשר לזה צריך להזכיר את הנשוא הזה חזר ונזכר.

בשילוב הזה, הסמלי, אפילו הוא בשיעור כזה של העברת הצורך בהרשאה לשר הביטחון לדחות את ביצוע החוק; לא הייתי עושה אפילו את המעבר הזה שכן חקיקה ראשית לחקיקת-משנה.

היור ש' הלל:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

רפאל איתן (התחיה):

אדוני היושב ראש, חבר הכנסת, הייתי מציע שסמכותו של שר הביטחון תכלול גם ענפי משק אחרים, חרץ מחקלאות, וכן פעילות חברתית, כפי שייקבע על-ידי הממשלה, זאת כדי שאפשר יהיה לממש באמצעות הנח"ל במתכונתו הנוכחית מפעלים אשר באמצעים אחרים לא ניתן לתת להם תנופה, או לחדש את קיומם.

הנח"ל נוסד כדי לקדם ולממש פעילות חיונית ציונית, לאומית, התיישבותית, כהמשך ממלכתי למה שהתחיל הפלמ"ח לפני קום המדינה. באותן שנים, ונכון להיום, ההתיישבות לצורתייה היא הביטוי היחיד-כמעט למימוש זכותנו על ארץ-ישראל. ההתיישבות החקלאית היוותה את המרכיב הבלעדי-כמעט להתיישבות, מסיבות רבות, כאשר העיקריות שבהן היו: התיישבות ספר, פיתוח חקלאות, נוכחות בחלקי ארץ שוממים ועבודת אדמה כמרכיב חיוני בחינוך הקשר של העם היהודי לארץ-ישראל. הצורך בהתיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל נשאר קיים, ואף התחזק, אולם החקלאות איננה מהווה כיום מרכיב בלעדי ביעודו של הנח"ל. הנח"ל צריך ויכול לשמש גורם מוביל למה שנקרא אי-פעם "כיבוש העבודה".

חיוני למדינת ישראל ולהתפתחותה כעתיד להחזיר את השליטה ולחדש את התנופה בתחומים כמו בניין ועבודות שהיישוב היהודי נפלט מהן או יצא מהן מסיבות שונות ומשונות, ובסקטורים מסוימים קשה למצוא עובדים יהודים. הנח"ל יכול וצריך, לשמש מכשיר לצורך זה על אף הקשיים הארגוניים השונים במהותם. כיום נח"ל נשען על יישוב חקלאי קיים, נח"ל תעשייתי או נח"ל חקלאי בעירית פיתוח — הכערה הארגונית לגבינו תהיה קשה יותר מאשר בקיבוץ או בהתיישבות חקלאית אחרת, ששם באים וכל הארגון קיים מן המוכן.

כנוסף על כך הנח"ל חייב להיות גורם חשוב ועיקרי בפעילות חברתית באזור מצוקה. — נח"ל חברתי. חברי הגרענים יכולים לשמש, עד גיוסם לצבא, מדריכים ופעילים בתחומים שונים, כמו גרעני "עורר" של תנועת המושבים ועוד דוגמאות, גם לתנועה הקיבוצית לצורתייה.

הנח"ל הוא אמצעי שצריך להרחיב את תחומי פעילותו בנושאים האלה. לדעתי, הדבר הדחוף ביותר הוא נח"ל-בנאים, צריך ללמד בחורים צעירים להיות בנאים בכל תחומי הבנייה, ולהתמצא בכל מקצועות הבנייה. לפני כמה שנים התחלנו בכך, אבל לצערי זה דעך, כי לא היה מי שיתן לזה המשך תנופה.

לסיים, הנח"ל צריך להתאים את עצמו בפעילותו לצורכי השעה. אני חוזר על הנושאים העיקריים שהם צורכי שעה של היהודים בארץ-ישראל: בניין, תעשייה וחברה, וכן התיישבות בכל ארץ-ישראל. תודה.

היור ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחברת הכנסת גאולה כהן. אם היא לא תהיה — אמהוק אותה מן הרישימה וינאם חבר הכנסת אמנון לין.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי שריד.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפנינו שתי אפשרויות. אפשר לקחת את החוק כמות שהוא, ובדוראי כל אחד מאתנו יסכים להעברתו לוועדה; בוועדה לא יהיו הרכה בעיות והחוק יוחזר למליאה. אפשרות אחרת היא לנסות ולעשות באמצעות הדיון הזה משהו שהוא יוצא דופן, שיהיה תחילתה של איזו כשורה, של איזו שיהיה לו המשך, כשם שהנח"ל בשעתו היה כשורה שהיה לה המשך.

אמר כאן חבר הכנסת רפאל איתן, שבאותה תקופה, כשהמדינה אישרה את הצעת בן-גוריון להקים את הנח"ל, כל העם דיבר על התגשמותה של הציונות בהתיישבות. בן-גוריון וכולנו ראינו את ההתיישבות החקלאית כמשימה של דור, כחינוך העם להתיישבות, כדרך של הגשמת הציונות. אבל, אני שואל עכשיו את חבר הכנסת הנמצאים כאן: כמה מאנשי הנח"ל נשארו בהתיישבות? אני שואל זאת אף שאני מחשיב מאוד את הצד החינוכי שבדבר. כמה יכולות לקלוט ההתיישבות והחקלאות בהווה של מדינת ישראל היום? מהו הפתרון לאלפי בני נוער הנמצאים כערים הגדולות, בעיירות הפיתוח, חלק מהם נוער עזוב? אני בטוח שאילו היתה היום לשר הביטחון אפשרות לזעזע את הממשלה, אולי גם את הכנסת, לנסות לעשות משהו לא שגרתי, לחדש משהו, לראות בתאריך של הדיון היום תחילת כשורה, הוא היה מציע ודאי לנסות להתמודד עם הבעיות שאח"ל חלקן עורר חבר הכנסת רפאל איתן ואני רוצה לעורר אותן ממש כיעף.

אני מסתכל על הנוער בערים הגדולות, אני מסתכל על הנוער כבעיות הפיתוח, ואני שואל: מה אפשר עוד לעשות? משרד החינוך עושה הרכה, משרד העבודה והרווחה עושה הרכה, כל אחד עושה בתחומו, כולם משתדלים. אבל, האם התמודדנו בהצלחה עם הבעיה של הידרדרות הנוער, של התרחקות הנוער מהציונות, מכל הערכים? — לגבי חלק מהנוער, לא כל הנוער.

תמיד ידענו שצה"ל הוא כור היתוך לגיבוש עליות, לליכוד העם, ליצירת עם אחד מכל העליות יחד. אני פונה לשר הביטחון ולחברי הכנסת שנמצאים כאן: בואו ננסה להתנער מן השגרה, בואו ניקח את הדבר הפשוט העומד לפנינו היום וננסה להפוך אותו לקדרום לחפור בו עמוק, ביסודיות, לנסות להקים נח"ל של מדריכי עם-לאהבת ישראל, לחינוך לאהבת הציונות, נח"ל שלא יהיה מיועד רק לחקלאות, נחל שיקים מרכזים כערים, כעיירות ובשכונות וכל ייעודו יהיה לעזור למערכת הכללית לחנך את הנוער להזדהות עם הרעיון הציוני שלנו, לאהבת ישראל, לאהבת הציונות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לי ססמה לנח"ל הזה: לעשות אהבה ולא מלחמה.

אמנון לין (המערך):

את זה אני משאיר לר"צ. אני בטוח, חבר הכנסת יוסי שריד, שיש ביניכם כאלה שיעשו זאת בהצלחה גדולה. אבל אני מתכוון לאהבת ישראל ולא לאהבה אחרת, ובתוך זה יש אהבות שונות. אפשר לעשות משחק מלים, אפשר גם להפוך את הדיון הזה לדיון היחולי וכן הלאה וכן הלאה. אבל, אפשר גם לקחת את החוק ולנסות באמת להתייחס אליו כרציונות. אני מבין שיש אפשרות להענייר את הצעת החוק לוועדת החוץ והביטחון, ואנחנו נאשר אותו. זאת האפשרות הכי קלה. אבל, האם לא

אני מתאר לעצמי שאנחנו נעביר את הצעת החוק הזאת כפי שהיא מוגשת. על כל פנים, אתמוך בה. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחבר הכנסת אמנון לין.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאחר שחלק מדברי נאמרו על-ידי חבר הכנסת רפאל איתן, בנושא נח"ל תעשייתי ועירוני, וחלק מן הדברים נאמרו על-ידי חבר הכנסת שבח וייס, עליתי לכאן להדגיש רק את הנקודה האחרונה, שחבר הכנסת שבח וייס דיבר עליה, לנסות להציע הצעה נוספת. דיברו כאן על ביטחון ועבודה, ואנחנו יודעים שצה"ל הוא צבא מיוחד, שמשותף גם בכל המשימות הלאומיות שלנו. אני העליתי כאן הצעה לסדר-היום בנושא שירות תלמידי ישיבה מהישיבות הלא-ציוניות, וברגע זה אני רוצה לשאול, גם את יושב-ראש הכנסת וגם את שר הביטחון — שהעביר שמחת את ההצעה לוועדת החוץ והביטחון — מדוע היא מקפאת שם? יש לי חשש גדול שזו מין עסקת הקפאה קואליציונית, ואין דבר ענייני בהקפאה הזאת. זה ממש זלזול במליאת הכנסת, שהחליטה שהנושא הזה ראוי לדיון נוסף בוועדת החוץ והביטחון, וזה מסוג אותם עיוותים, שאין רואים אותם כדיוק, שאי-אפשר לצלם במצלמה את השלכותיהם, אבל בעין של אמן ולא של צלם אתה יכול לראות יסודיים את ההשלכות של העיוות הנורא הזה על חיינו.

בהזדמנות זו אני מעלה את הצעתי הזאת, כדי לחזור להצעה הקונקרטיית יותר של מסגרת שירות נח"ל במשך 12 חודשים. אולי, אפשר להציע, שכל תלמידי הישיבות יקבלו את האומן הצבאי כמו כל אלה שהולכים לנח"ל: 12 חודשים ללמוד בישיבות שלהם ויחזרו, ימשיכו כאילו צורה לקבל את האומן, אולי אפילו תוך כדי 12 החודשים שבהם הם נמצאים בישיבות.

יכולים לומר, וכצדק, שהחקלאות חשובה, שלימוד התורה חשוב, אבל תורה בלי ביטחון או בלי שירות ודאי נפגמת חשיבותה.

החיים שלנו מורכבים, הבעיות שלנו מיוחדות. כפי שמצאנו דרך לשלב את נושא החקלאות — והוא גם היום בעיה ממדרגה ראשונה, אבל לא רק הוא — צריך להקדיש חשיבה גם לנושא זה. אני פונה לשר הביטחון להקדיש לנושא זה חשיבה. אומנם זה לא שייך בדיוק לחוק שאנחנו דנים בו, אבל החוק הזה נותן אפשרות לחשוב באופן לא שגרתי על 12 חודשים שאנשים אלה יכלו, לא כשרה אלא בישיבות שלהם, כשהם בכל זאת כחונך גיוס לצה"ל. אחרי 12 חודשים אלה צריך למצוא להם דרך, כגון בישיבת-הסדר או דרך אחרת, אבל צריך לבוא לקראתם. צריך לבוא עם אילו הצעות, צריך ליוזם. אני חושבת שהיוזמה צריכה לבוא מהם, אבל אם היא לא באה מהם — היא צריכה לבוא ממשרד הביטחון.

בכלל, כל נושא הנח"ל דורש חשיבה חדשה. יכול להיות שדווקא החשיבה החדשה תגרום המשך ההליכה בדרך זאת, אבל דרושה חשיבה חדשה, ואני ממליצה מאוד על שילובם של תלמידי הישיבות בדרך של נח"ל-ישיבות. לא רק כמו ישיבות-ההסדר, אלא בדרך אחרת, כי גם שם יש כל מיני סוגים, כל מיני מחנות במחנה הדתי.

אני פונה אליך, אדוני שר הביטחון, לנסות לחשוב על כיוון כזה, בלי קשר מיוחד לחוק הזה, שאנחנו כמובן נאשר אותו.

המשכורות בצה"ל ממערכת השכר הכללית במדינה. תודה רבה.

היורד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אמנון לין. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, מן הסתם אנחנו נעביר את הצעת התיקון לחוק לוועדה, כפי שביקש שר הביטחון. גם אני רציתי לנצל את ההזדמנות הזאת להעיר שתיים-שלוש הערות, אך עד שעליתי לבמה כבר נגולו ממני רוב הערות. לכן, אני רוצה להצטרף אל שתי הערות שכבר נשמעו.

הערה אחת נשמעה מפי חברי הכנסת שבח וייס וגאולה כהן, בעניין בחורי הישיבות — זו הזדמנות מתאימה לדבר על כך. הייתי רוצה לומר לשר הביטחון, שבעניין זה, לאחר שנתגלגלו הדברים כפי שנתגלגלו, אי אפשר בעצם להישען או להסתמך על הסטטוס-קוו. אפשר, עובדה שאחם מסתמכים, אבל הייתי אומר שההסתמכות הזאת איננה נכונה ואיננה במקומה. וכל כך למה? משום שלפי דעתי שני דברים השתנו, ורק הסטטוס-קוו איננו משתנה. קודם כול, השתנה המספר, באופן יחסי וכמוכן גם באופן מוחלט. איני בטוח שהשתנה מספרם של בחורי הישיבות — שוב, באופן יחסי — אבל השתנה דבר הדרכה יותר גרוע. השתנו אותם גורמים, או נוספו גורמים, שמוכנים היום למה שלא היו מוכנים בעבר — לחת אישור להשתמטות מצה"ל. יש גורמים בקרב החוגים הדתיים והחרדיים שבעבר אולי לא היו מוכנים להצטרף אל המחנה הנוהג לגיטימציה להשתמטות מצה"ל. היום החוג הציבורי הזה הולך ומתרחב. זה דבר אחד שהשתנה, אבל הסטטוס-קוו בעינו עומד. פעם הדבר היה יותר מביש, פעם זה היה יותר קשה. אבל היום אנחנו רואים שמה שנקרא פעם, בעבר, בזרנגן הפוליטי, הציונות הדתית — החוג הזה הולך ומצטמצם, והחוגים הדתיים שמוכנים לאשר, במישור או בעקיפין, במפורש, בפה מלא או בחציפה, שלא לשרת בצה"ל, דווקא החוגים האלה, להוות, הלוואי והלכים ומתרחבים. לכן, אי אפשר להסתמך על הסטטוס-קוו.

יש עוד שינוי אחד — החוגים האלה שהשתמטו בעבר משירות בצה"ל, או שנתנו אישור כזה או אחר להשתמטות מצה"ל, לא התיימרו לנהל את המדינה. היום המעורבות שלהם בניהול חיי המדינה, בניהול השוטף של חיי המדינה, הרבה יותר עמוקה מכפי שהייתה בעבר. גם זה שינוי שאינו מאפשר לנו להסתמך באופן פורמלי, שרירותי, עיוור, על הסטטוס-קוו, כאילו הסטטוס-קוו היה אוריס ותומים. היום המשתמטים רוצים לנהל את המדינה, ובפועל הם גם משתתפים בניהול המדינה. זו תופעה שלא הייתה בעבר.

אני גם רוצה להצטרף להערה השנייה שנשמעה כאן על-ידי חברי כנסת אחדים, שאי אפשר בשנת 1986 להעמיד את העולם כולו על רגל אחת, או על עניין אחד, והוא עניין החקלאות. יש לי כבוד לנח"ל. מעולם לא הצטרפתי ל"עליהום" על הנח"ל, אבל, באופן ענייני, אי אפשר להעמיד את כל העולם על החקלאות, משום שהעולם אינו עומד על החקלאות, ואם הסמלים שריכז עליהם חבר הכנסת אלעזר גרנות נעשים רפים, חלשים, חלולים וריקים, הם הופכים להיות אנטרסמלים. ומשום שהעניין הזה בעיקרו, ביסודו, הוא אנכרוניסטי, ברור שהוא גם איננו מעורר התלהבות. הייתי אומר שמשום שזה איננו חזון הכול, זה לא העניין המרכזי. הייתי אומר שיש יעדים חברתיים — חלקם הוזכרו ואחרים לא

נחמדוד עם הבעיה? מדוע לא נראה לנו הזדמנות לנסות להקים בכל מקום יחידות של נח"ל, מדריכי עם שיפעלו ככל שכוונה, בכל אזור, בכל עיר, כמדריכי עם לגיבוש העם, לאהבה ליעדים של הציונות? הם יהפכו לגרעין שיישא על כתפיו את הדרכת הנוער לאהבה לכל מה שבנינו כאן.

יעקב זאק אמיר (המערך):

היה ניסיון כזה.

אמנון לין (המערך):

תודה רבה לך. אני חושב שהמעשה שנעשה בעיירות הפיתוח היה חשוב. אני יודע שבעיירה שלומי היה גרעין נוער, נדמה לי שלא במסגרת הנח"ל, שעסק בהדרכה, בחינוך, או בלימוד עברית. זו הייתה אחת ההצלחות הגדולות ביותר של הבנות שישבו במעלות ובשלומי. ראיתי אותן, ביקרתי אצלן.

יעקב זאק אמיר (המערך):

הנחלת הלשון.

אמנון לין (המערך):

נכון. מדוע לא נראה בחוק הזה מסגרת כללית לחינוך חברתי, מדריכי עם לחברה, לציונות, לאהבת ישראל?

אדוני השר, אלה הם רק דברים על רגל אחת, אבל אני בטוח שיש במשרד הביטחון, וגם במשרד החינוך, אפשרות להושיב צוות של אנשים, אנשי חינוך, אנשים בעלי ערכים ציוניים שיש להם שורשים, שיתמודדו עם האתגר הזה, על-מנת שנוכל אולי להביא תיקון לחוק שאנחנו מחוקקים היום, ובלבד שננסה להתמודד עם האתגר של העתיד.

ואני אומר: האתגר של העתיד איננו החינוך להתנחלות ולהתיישבות, אלא השילוב הנכון בין ההתנחלות החקלאית להתנחלות העירונית. מי שחושב שאנחנו נמלא את החובות הלאומיות שלנו על-ידי כך שנצטמצם בחינוך הדור להתנחלות חקלאית בלבד, אינו יודע מה העתיד צופן בחובו. רק השילוב הנכון בין החינוך להתיישבות חקלאית, מצד אחד, וגיבוש נוער והמוני יהודים בערים הגדולות, מצד שני, נוער שיוודע למה הוא יושב בערים הגדולות, נוער שאינו יושב שם כדי לאכול פלאפל, אלא נוער שרואה עצמו חלק מהעשייה הגדולה של הציונות — רק על-ידי שילוב כזה נדרכן את הצעירים שלנו. את הדור שלנו, לקחת חלק בהישגים הגדולים של התנועה הציונית.

אבל, לא אסיים את דברי בלי להעיר הערה לכולנו כאן. אני חרד מאוד, אדוני השר, ממה שקורה היום בצה"ל, עקב מצוקת המשכורות של החיילים. אני חרד מאוד. אני רואה מה קורה. כולנו גם קראנו, על המשבר בקרב הצעירים והנוער, שבעבר ראו בצה"ל אתגר, רצו להשקיע שנים טובות מחייהם למען ביטחון המדינה, למען היצירה הנהדרת הזאת שקרויה צה"ל. היום אנשים טובים מאוד עוזבים את שורות הצבא בגלל התנאים, בגלל המשכורות וחוסר העתיד. אני קורא לכנסת, בהזדמנות זו שאנחנו דנים בחוק הזה: הבה ננסה למצוא דרך לפתרון בעיית המשכורות בצה"ל, דרך שלא תהיה קשורה במערכת השכר הכללית בישראל, מפני שצה"ל זו יצירה. אם נפגע בצה"ל, אם לא ניצור מצב שבו צעירים ימצאו בצבא ייעודי ידעו שכאשר הם נמצאים בצה"ל הם אינם מחמיצים את הזדמנות חייהם — אני חרד מפני עזיבת חיילים טובים את צה"ל והישארותם של אנשים בינוניים בלבד. הסכנות הן גדולות.

אני קורא לכנסת, לא רק לוועדת החרוץ והביטחון אלא גם לוועדת הכספים, לנסות למצוא דרך לנתק את הבעיה של

שר הביטחון י' רבין:

— הוא יכול לבקש העברה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

טוב, זו הבהרה חשובה. אני אודה לשר הביטחון, שלא יאמר אותה רק בקריאת ביניים אלא יאמר אותה גם מעל הבמה. אז יידעו חיילים בנח"ל, שאם שולחים אותם, כפי שאתה אומר, להיאחזות או להתנחלות, והדבר הזה הוא למגנית לבם או בניגוד למצפונם והכרתם והשקפתם הפוליטית, יש להם אפשרות שלא ללכת לשם. זו הבהרה חשובה. וזה שכרי בכל עמלי.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

— — —

עדנה סולודר (המערך):

— — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה כבר שכרי מהערת. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יוסי שריד. רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליסל.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, לי אין בעיה עם האישור הפורמלי המבוקש על-ידי שר הביטחון. אני חושב שאנחנו צריכים לתת לשר הביטחון את מירב הסמכויות לפעול כשר הביטחון. הסמכות הנדרשת מהכנסת היא לאפשר לשר הביטחון, אם הוא מוצא לנכון, מטעמים צבאיים, לקצר את השירות החקלאי, לעשות כן. אני מסתפק בהסדר ששר הביטחון, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, שבמקרה זה מייצגת את הכנסת ותשקול את הנתונים ותיתן או לא תיתן את האישור — יהיה מוסמך לעשות כן. לכן אצביע בעד ההצעה כפי שהיא מוגשת.

עם זאת, זוהי הזדמנות להתמודד עם כמה טענות שהושמעו כאן, ובראש ובראשונה אני רוצה להתמודד עם הטענה שהושמע על-ידי חבר הכנסת יוסי שריד בדבר נח"ל — יחידה שהיא אנכרוניסטית. אצלנו יש מאז ומעולם נטייה לחדש, ויחד עם מי האמכטיה לשפוך גם את התינוק.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא אמרתי שהיחידה היא אנכרוניסטית. אמרתי שהעמדת כל העניין רק על החקלאות היא אנכרוניסטית.

יצחק ארצי (המערך):

אני מבין, מכל מקום כאן הנקודה, ואני חושב שאיננו חייבים תמיד לערוך, בשם החידוש, רבזיה טוטלית של כל דבר. דבר, מהו בעצם הנח"ל? הנח"ל הוא רגס, מורל צבאי, שבו מנסים לשלב ערך מסוים, החקלאות, עם השירות הצבאי. לחקלאות אין רק הערך המעשי של העבודה הפיסית של אדמה, אלא גם ערך תינוכי. אנחנו רוצים את המפגש של העירוני, איש תנועת הנוער, עם האדמה, אבל בייחוד עם עובד האדמה, וכוודאי וכוודאי עם המסגרות החקלאיות המגובשות, כמו התנועה הקיבוצית. אני אינני סבור שהדבר הזה הוא אנכרוניסטי. איננו צריכים לוותר על האפשרות הזאת. השיטה הזאת עדיין מוסיפה הרבה מאוד לנוער, אפילו אם הוא לא נשאר במסגרת התנועה הקיבוצית. אני למדתי מתוך קריאת חומר, שרק מעטים, במקרה הטוב ביותר 25%, מצטרפים למשקים, ופחות מ-15% נשארים בסופו של דבר חברי קבע בהם. אבל, לא זו המטרה. המטרה היא שירות צבאי במסגרת

— שיותר חשוב היום לרתום אליהם את הצעירים האלה, כדי שהם יחתרו לערכם, והחקלאות כבודה כמקומו מונח, אבל אייפאשר שלא להתרשם שיש שכבות רבות מאוד של אבק, שהצטברו על הייחודיות הזאת שאיננה במקומה. היא איננה ממין הזמן.

ההערה השלישית שהייתי רוצה להשמיע, ובעניין זה אין לי למי להצטרף — הייתי רוצה לומר לשר הביטחון, שהנח"ל איננו יכול להיות מעורב בהתנחלויות או בהיאחזויות. יהיה שמן אשר יהיה, בגדה המערבית, זה פשוט אינו יכול להיות. אסביר בשני משפטים מדוע. אין דומה השירות בנח"ל והמעורבות בהקמה של התנחלות או היאחזות לשירות בצה"ל. לשירות רגיל בצה"ל בגדה המערבית, גם זה יכול להיות כרוך לפעמים אצל מישהו בבעיה, אבל מי שאיננו רוצה לשרת בצה"ל כאשר הוא נשלח לגדה המערבית, את האישור שלי הוא לא יקבל. להיפך, שמורה לו ההתנגדות שלי. מדוע? משום שער שלא ימצא פתרון קבע לעניין הגדה המערבית, כל אחד צריך ללכת לשרת גם בגדה המערבית, וכיום מן הימים, כאשר ימצא הפתרון, הוא יכריע גם בשאלות של התנחלות, בשאלות טריטוריאליזם וכיוצא באלה. אבל השירות בנח"ל הוא שונה. אין מדובר כאן בביטחון שוטף, עד שירחיב, עד שיהיה פתרון, אלא מדובר בקביעה, או כרוצן לפחות, במגמה לקביעת עובדות מוגמרות, לשינוי המפה, לשינוי הנוף הפיסי והאנושי בגדה המערבית, וזה אינו יכול להיות במסגרת של השירות הצבאי. כי לצבא הולכים כולם, הולכים גם כאלה שאינם רוצים לראות את העובדות המוגמרות הנקבעות בגדה המערבית. הצבא בשום פנים ואופן אסור לו להעמיד את האנשים האלה כדילמה, והוא איננו צריך לקרוע אותם בין הרצון שלהם לשרת שירות נאמן לבין הרצון של מישהו אחר לקבוע בגדה המערבית עובדות מוגמרות, שבין לבין הביטחון השוטף אין ולא כלום.

לכן צריך להוציא את הנח"ל מתמונת ההיאחזויות וההתנחלויות בגדה המערבית. מי שרוצה להקים שם התנחלות, שיקים התנחלות על-פי אישור הממשלה במסגרת הוויכוח הציבורי. אבל כאשר הוא הולך לשם במסגרת הנח"ל, הוא איננו הולך מרצונו, הוא הולך גם על-כורחו. אני מכיר רבים שהולכים גם על-כורחם.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אייפה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בנח"ל. ולפניהם לא צריך לשים מכשול.

שר הביטחון י' רבין:

יש אישור של כל התנועות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה זאת אומרת? מה זה תנועות? תסלח לי, גם תנועות, בכל הכבוד, אינן יכולות לחייב אדם ללכת לגדה המערבית. זו הכרעה אישית של כל אחד ואחד. מה עניין תנועות לכאן? צה"ל ודאי לא יכול להשתמש בעניין התנועות. מה זה, צה"ל מקבל אישורים מתנועות? לפעמים הוא מקבל אישורים מתנועות, ולאו דווקא מהתנועות ההתיישבותיות. אני מכיר תנועה שצה"ל, לצערי הרב, ומערכת הביטחון לפעמים מבטלים את דעתם מפני דעתה. תנועה מאוד מסוימת. מה עניין מקבל התנועה? אני מדבר על הפרט. מי שרוצה ללכת לגדה המערבית, כדי לקבוע שם עובדה מוגמרת, צריך לעשות את זה באופן ברור, כאשר הבהירות היא על פניה. על-פי רצונו, על-פי הכרתו, על-פי מצפונו. זה עניין מצפוני ממדרגה ראשונה. וההכרעה היא הכרעה של היחיד.

היו"ר א' נתמייאס:

תודה לחבר הכנסת יצחק ארצי. חברי הכנסת, אני מודיע שסגרתי את רשימת הנואמים בחוק זה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב ראש, שר הביטחון, חברי הכנסת, אני בהחלט מודאג מהעובדה שבעוד כחצי דור לא יידע הנוער שלנו מה זה פרס, מה היא טוריייה, מה זו מחרשה ומה זו משאבה. זה בהחלט מדאיג. אבל לא הייתי מבסס את ההגנה ואת הבניין של מדינת ישראל על נוסטלגיה. אני חושב שהגיע הזמן לחשיבה רצינית יותר בנושא של הנח"ל. כלנו יודעים וכולנו שמענו מה קורה עם ההתיישבות, עם החקלאות. יש יותר מדי מתיישבים, לא נעים לומר זאת, יש עודף מתיישבים.

עדנה סולודר (המערך):

מי אמר שיש יותר מדי מתיישבים?

בני שליטא (הליכוד):

יש יותר מדי התיישבויות חקלאיות. בפירוש כן. וכנראה שיצטרכו לפעול בעניין זה. חברת הכנסת סולודר, אני חקלאי כנשמתי, אבל אני חושב שהתפרקות על הנח"ל כפי שהייתה בשנות החמישים היא מוגזמת. כאילו מאז לא קרה דבר במדינה. ביטול של הנח"ל יכול להקל על עומס השירות במילואים, וזו בבחינת וריקת עידוד למשק.

כזמנס. כשאנשי הנח"ל, הגברים, היו מתאמים, היו נשאות הנשים לעבודה משקית. היום הנשים הגיעו לכל הרכבים הכי מקצועיים בצה"ל. והן מביאות תועלת רבה. בקנה-מידה רציני ביותר. אני יודע זאת מבחי, המשרתת עכשיו בחיל-האוויר בתחום האלקטרוניקה. ובכן, אני חושב שהדברים השתנו. חבל לא לצלל כוח האדם זה למטרות החשובות באמת.

לכן, את סעיף 16 הייתי קורא אחרת. הייתי אומר ש"שר הביטחון רשאי, באישור ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, לקבוע בתקנות כי תקופה שלא תעלה על 12 החודשים הראשונים לשירותו הסדיר של יוצא-צבא תוקדש, לאחר אימון צבאי ראשוני, להכשרה והדרכה חקלאית, חברתית, ציבורית, בכל מקום וככל שייקבע ויידרש". הווי אומר, לא לקבוע מסמרות שלפיהם אנחנו מדברים רק על הכשרה חקלאית, אלא אנחנו פותחים את הנושא לדברים נוספים, כפי צורכי החברה ועם ישראל בהמשך הדרך. כל דבר ותקופתו, גם ערי הפיתוח, אולי זקוקות לסיוע כזה או כזה.

בהודמנות זו, אדוני שר הביטחון, אני רוצה להזכיר מה שהזכירו קודמי, את שתי האוגדות של האנשים שלומדים תורה. זה חשוב מאוד. אינני נגד זה, אבל אני חושב שעל כולם לעבור הכשרה צבאית. כל בחור טוב לנשק, ואני מוכן שהיא תארך פחות מארבעה חודשים, כפי שעבר לאחרונה, מנכ"ל משרד הפנים, היא יכולה להימשך גם חודשיים, שלושה חודשים, אבל אנשים צריכים לעבור את ההכשרה המינימלית הזאת ולהרגיש את שייכותם לעם ישראל. נחתיח מזה.

אני גם חושב שהגיע הזמן, אדוני שר הביטחון, להחליט על חידות מתנדבות של ערבים — אני בפירוש אומר "מתנדבות" ולא משהו אחר; אן להכריח את הערבים, את המיעוטים במדינה, אני מדבר על מוסלמים ונוצרים — להקים חידות מתנדבות מיוחדות של ערבים במסגרת צה"ל.

שר הביטחון י' רבין:

יש מתנדבים מקרב אזרחי ישראל מכל הדתות.

אשר מוסיפה משהו למוטיבציה, לגאוות היחידה. זהו המשך של החינוך שהצעיר קיבלו בתנועת הנוער. ולכן, במקום ניתוח טוטלי מכל מה שהיה, אנחנו כאן נותנים לו, לפי בחירתו החופשית, אפשרות של המשך.

אני יודע שהנח"ל לא קפא על שמריו, וכוונתי לא אחרי מלחמת לבנון. נערכו רביזיות, היו בריקות, והיום הרגש מושם במסגרת הצבאית יותר מבמסגרת החקלאית, בלי לבטל את המסגרת החקלאית כחלק הקשור בחינוך ובהווה. לכן אני חושב שאנו חייבים להוסיף ולטפח את היחידה הזאת, ואינני סבור שאנחנו צריכים לבטל את המסגרת הזאת או להתייחס אליה בספקנות טוטלית. נדמה לי שאפילו ישיבת-ההסדר היא, במידה מסוימת, העצק של החשיבה הזאת, אשר אומרת שילוב של ערך, במקרה זה ערך לימוד תורה, עם פעילות צבאית; וכל הכבוד לאלה העושים זאת, וצו לי שלא כולם, לא כל בני הנוער — כפי שנאמר כאן — חיים במסגרת הזאת.

השאלה היא, איך אנו מוסיפים לחזק את הנח"ל. וכאן אני רוצה להצטרף להצעה של חברי הכנסת שבח וייס וויס שריר. אישית, אני מנסה זה זמן רב לשכנע את משרד הביטחון להקל, או לוותר על השירות הצבאי של בני ה-50. תלמידי הישיבות מהווים כחתי חטיבות צבאיות. יכול להיות שדווקא ישיבת-ההסדר והנוער של שילוב של תורה עם הכשרה צבאית, אולי תוך כדי ויתורים מסוימים ותוך כדי התחשבות בחוגים שאנו מדברים עליהם, יכולה להיות פתרון לבעיית גיוסם של בני הישיבות. אני חושב שהגיעה השעה לבחון מחדש את האפשרות הזאת, ואפילו אם לא נמצא פתרון לכל 20,000 בחורי הישיבות המשתחררים, כמדומה, משירות צבאי, נמצא פתרון בשלב ראשון ל-2,000, וכתוצאה מכך, נוכל לשחרר מהשירות בני 50, הורים וסבים, אשר עדיין צריכים לשרת. אם זאת נעשה, עשינו מעשה גדול.

לכן, מבחינת התפיסה, אני מחייב את מסגרת הנח"ל. לכן כרצוני להממיר שוב עם טענה שהורשמה על-ידי חבר הכנסת יוסי שריר. אני אינני חושב שאנו יכולים להרשות לעצמנו את הבלוקוס של בניית יחידות צבאיות שיש להן פריבילגיות. הנח"ל הוא יחידות-עילית עם חובות נוספות ולא עם זכויות נוספות. במסגרת השירות הצבאי איננו יכולים לאפשר לקעקע את אלמנט המשמעת ולתת לכל אחד את האפשרות להחליט לפי רצונו. אינני יכול לתאר לעצמי, שמתוך גישה של "דווקא" נשלח גרעין שזיקתו לשומרה-הצעיר ליהודה ולשומרון, אבל, אם הכורח הצבאי מחייב זאת, הרי שמעל ומעבר לכל הנושא המצפוני — הצבא אינו יכול להתחשב בכל הסתירות המצפוניות של החייל. בנושא של משמעת אסור לוותר.

לכן, עם כל הצער שכלב, אני יכול לתאר לעצמי את הקונפליקט שנוצר כתוצאה מכך — אבל בצבא האלמנט של המשמעת הוא האלמנט העיקרי, המכריע, ואיננו יכולים לסכן את המפקד הצבאי בשיקולים לא לו. הוא צריך להסדיר את הבעיות הביטחוניות ולתת את החשובה המידית, ולא לעסוק בדברים ששייכים לתחום אחר.

עם זאת אני מבקש, אם זה אפשרי, להימנע מקונפליקטים מצפוניים, לא לחתור לקראת זה ולא להעמיד את האנשים במבחן עילין. אבל אם מדובר בהכרח, ההכרח לא ייגונה.

בסיכומי של דבר, אני רוצה לראות בהצבעה פה אחד של הכנסת על התיקון המוצע-המבוקש על-ידי שר הביטחון-סימן כלשונו של העריכה לנח"ל על כל מה שהוא היה בעבר ועל כל מה שהוא עדיין מהווה בהווה.

השירות החקלאי, לצורך ההכשרה הצבאית, מיותר. הוא היה מיותר והוא מיותר היום יותר משהיה אי פעם. הסיבה לכך שהונהגה התקנה הזאת או שחוקק החוק הזה היתה מובנת בשעתה, אבל חלף זמנה. אני רוצה לומר שזה אנכרוניסטי. ואולי יש מי שהמלה הזאת איננה מוצאת חן בעיניו. המורשת של הפלמ"ח היתה מפוארת, יפה ומשכנעת; היום היא שלוששים וארבעים שנים. מאחורינו, ואין כל מקום לעשות השוואה ולגזור גזירה שווה.

המושג של "החייל החקלאי" היה מושג יפה. היה מושג הכרחי. היה מושג נחרץ, אבל הוא איננו תקף היום, והמגמה להקים צבא, שהוא שונה מצבאות אחרים בכך שהוא גם מכתת את חרבותיו לאתים, היה בשעתו רעיון, משאלה, חלום, וזה לא הגשם, וגם לא ניתן להגשמה. היום הצבא חייב להיות מקצועי, והזמן אשר נדרש החייל לשרת צריך להיות מוקדש כולו לתכלית שלשמה מגייסים אותו.

האמת היא גם, שהאימון החקלאי יושם במידה מאוד מוגבלת ומצומצמת תמיד, גם אז, כאשר הוא ברצע ללא עוררין וללא מחלוקות. האמת היא, שקיומו של הנח"ל היה בעייתי, מכיוון שזה עלה בכוח אדם, שתמיד אפשר היה לנצל אותו לצרכים גבאיים רחופים יותר.

בהצעת התיקון המוצעת היום אני רואה משום נסיגה מסוימת מרעיון ההכשרה החקלאית, וכאשר החקיקה נהפכת לחקיקת-משנה, אני מניח ששר הביטחון יהיה די כפוף לאילוצים הדיפלומטיים ולא יישש להגדיל את מספר החיילים המופנים לנח"ל. משום כך אני לי שום קושי עם התקנה הזאת. אני מתאר לי שאם זה לא ישנה הרכה, זה לפחות יעסיק את הכנסת פחות בעניין הזה, וזאת — לכרעה, אבל, כל זמן שהחוק קיים, אני מניח שיחפשו דרך כלשהי, בתכסיסים כלשהם, כדי לקיים ולו רק באופן סמלי את העניין, והייתי מציע להיפטר מזה.

הרעיון של ההכשרה החקלאית הוא באמת רעיון שאין לו מקום במדינה כמו ישראל, שבה, כמו במדינות מפותחות רבות בעולם, מעט מאוד חקלאים מספקים את הצרכים ומספר החקלאים הדרוש הולך ונעשה קטן יותר. כי גם החקלאות מתפתחת וגם היא מסתייעת באמצעים ובטכנולוגיות שמאפשרות ליצור יותר עם פחות אנשים. אז מה ההדגשה הזאת להכשיר עוד אנשים לעבודה חקלאית? וכמה חקלאים בסך הכול הוציא הנח"ל? הרי גם זו היא אשליה, שהנח"ל הוציא חקלאים, חקלאים באו ממקורות אחרים ויבראו במקורות אחרים, אם יהיה צורך להגדיל את אוכלוסיית החקלאים בארץ.

לפי דעתי על הצבא מעיקות היום שתי בעיות מבחינת כוח האדם. וצריך להתארגן באופן שניתן יהיה לפתור אותן ביתר קלות. בעיה אחת היא שירות המילואים. זה דבר מעיק מאוד. עם כל הניסיונות להקל הוא עדיין מעיק ביותר. הבעיה השנייה הוא משך שירות החובה של שלוש שנים, שלא היה כזה מלכתחילה. אלא זו היתה הוראת שעה וקשה מאוד להיפטר מתקנה שהיא בעצם נוחה, מפני שהיא נותנת יותר שירות של חיילים. קיצור משך שירות המילואים או צמצום היקפו וקיצור משך שירות החובה, לפי דעתי אלה הם צווים ממדרגה ראשונה שהצבא צריך להתמודד אתם, וכל הפניות כוח אדם שאיננה משרתת יעדים אלה היא פסולה, גם אם המוטיבציה שלה היא נעלה. אם אין בה כדי להביא ליכולת לצמצם את שירות המילואים ולהקטין את משך שירות החובה, יש בה פסול.

אמנון לין (המערך):

וש מתנדבים.

בני שליטא (הליכוד):

אבל אני מתכוון למסגרת כפי שהיא היתה בזמנה, בתחילת הדרך, לגבי העדה הדרוזית.

שר הביטחון י רבין:

לגבי הדרוזים זוהי חובה.

בני שליטא (הליכוד):

אני מתכוון להקמת יחידות מיוחדות, יש לתת לעניין פרסום, ואלה שירותיו יקבלו גם את הזכויות המלאות של אזרח.

אמנון לין (המערך):

זה קיים. על מה אתה מרבר?

בני שליטא (הליכוד):

זוהי התנדבות מסוג אחר.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

מי שמשרת בכוחות הביטחון — יש לו זכויות.

בני שליטא (הליכוד):

אני מתכוון ליחידות מיוחדות כפי שהיו בתחילת הדרך לגבי הדרוזים, והמבין יבין. אני יודע מה קיים היום, פה יש גשש ויש מי שמשוה אחר. אני יודע זאת.

אמנון לין (המערך):

אנחנו מבינים בדיוק למה אתה מתכוון, אבל הייתי מציע לך לחשוב עוד קצת לפני שאתה מציע זאת.

בני שליטא (הליכוד):

יפה, לכן לא הצעתי גיוס כולל ומלא, עם פקודה מלמעלה, אלא בפירוש מסגרת של התנדבות.

בסיום אני פונה לכבוד השר. לי קשה מאוד להצביע בצורה שגרתית על ההצעה הזאת, שאין בה שינוי ערכים כלשהו, תפיסה חדשה כלשהי לעומת מה שהיה עד עתה. לא ייתכן שהנח"ל, מוצלח מאוד כשלעצמו, של תחילת שנות החמישים, יישאר השורה העליונה והתחתונה גם בשנות השמונים והתשעים. צריך לשנות. השתנו דברים. אנחנו וזקוקים היום לאנשים במסגרות אחרות, במסגרות מקצועיות. לא ההכשרה החקלאית. עומדת היום בראש מעיינינו, בראש דאגתנו, צריך לשים דגש בדברים אחרים.

לכן, אני מוכן שהתיקון הזה ייעשה ושלשר הביטחון אכן תהיה הסמכות, אפילו סמכות רחבה יותר, אלא שהוא יפעילה בתחומים נוספים, לא רק לעניין ההכשרה החקלאית.

היו"ר א' נחמיאס:

חודה לחבר הכנסת בני שליטא. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, בבקשה, ואחריו — לחבר הכנסת גרשון שפט.

מתתיהו פלד (הרשימה המחקרית, לשלום):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, דומני ששר הביטחון הזכיר לנו שמראשית תחולתו של חוק שירות הביטחון הוא לא הוחל על משרתי חיל-האוויר וחיל-הים, ולא זכור לי שמישהו מחה על כך אי פעם או שמישהו חשב שמשום כך חיילי חיל-הים וחיל-האוויר נחותים מאיזו בחינה, אנושית או מקצועית, לעומת חיילים אחרים ששייכים לחילות שעליהם כן הוחל הכלל של השירות החקלאי. ואני חושב שאין פלא בדבר.

הנח"ל יכול לעזוב אותו בכל יום וללכת לאן שהוא רוצה. לחיל הכללי, לכן לא צריך להעמיד את העניין בצורה מסופת.

לנח"ל יש משימות, ואני חושב שעוד לא הגענו למצב שבו נוכל להפקיד את הכול בידי המדינה. ולומר: המדינה עושה הכול. יש גם צרכים חברתיים ויש גם חינוך, והייתי רוצה לראות את הנח"ל, מעבר לתפקידיו היום, חורם תרומה לחינוך ולציבור באופן כללי, גם אחרי השירות הצבאי, כדי שהחילים העוזבים את הנח"ל אחרי סיום השירות יקבלו אותו חינוך.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

הם נעשים אזרחים טובים יותר אתר כך.

גרשון שפט (התחיה):

בהחלט. אני אומר שזו צריכה להיות תרומה נוספת.

אני רוצה להפנות את תשומת לבו של שר הביטחון למשימות נוספות, לגרעינים משימתיים, שונים — ביישובים הקהילתיים, בעיירות הפיתוח, בכל אותם מקומות שהנח"ל יכול להועיל בהם, בכל אותם מקומות שבהם יכולים האנשים המשרתים להועיל לאוכלוסייה המקומית. אני חושב שצריך לעודד זאת, ולכן הנח"ל, כפי שהוא כיום, ודאי וודאי שאינו בן

הערה נוספת: דובר כאן על גיוס בחורי ישיבות. אני חושב שאיננו פטורים מלהעיר יום ולילה, חוזר והערה, חוזר והזכר, שעניין גיוס בחורי הישיבה אינו צריך לדרת מעל הפרק, דוגמת ישיבות ההסדר, שיש בהן שירות חלקי בישיבה ושירות חלקי בצבא — כמו הנח"ל שיש בו שירות חלקי במשק ושירות חלקי בצבא — הסדר זה חייב לחול גם על אנשים שאינם חולכים לישיבות ההסדר, על בחורי הישיבות באופן כללי.

ייתכן שיש בעיה של חיאום, יכולה להיות בעיה של זמן אימונים, ייתכן שצריך למצוא מסגרת, אבל לא ייתכן שהמצב הזה לא יטופל ושהיה פעם משהו. נדמה לי, ש-15,000 או 16,000 בחורים, המספר הזה בקירוב, אינם נמצאים כלל בשום מסגרת כזו. יכולה להיות מסגרת אפילו לאימונים בלבד, אני חושב שבהודמנות זו אנחנו צריכים לחזור ולעניין בדברים.

בסיכום, אני חושב שהנח"ל לא מים את תפקידו. יש לו תפקידים רבים במדינה, ואת חלקם הזכרתי, לכן אני חושב שחוק שירות הביטחון, אשר מקנה סמכויות לשר, הוא במקומו ואנחנו נחמך בו.

היור"א נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת גרשון שפט. רשות הדיבור לחבר הכנסת עדנה סולודר, ואחריה, — לחבר הכנסת מאיה שטרית.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב ראש, אדוני שר הביטחון, חברי הכנסת, אני לא יודעת אם זו סמיכות מקרים. מכונת או לא — אנחנו דנים היום, בפתיחת מושב הכנסת, בתיקון חוק שירות הביטחון, חוק שהוא לכנסת עליי דרך בן-גוריון, ראש הממשלה הראשון שלנו, שלפני שעה קלה קיימנו כאן ישיבה לציון 100. שנה להולדתו, אולי דווקא בגלל הסמיכות הזאת חשוב שנעניין-רגע בדברים שאמר בן-גוריון כאשר הביא את החוק הזה לכנסת.

בן-גוריון הדגיש שני דברים — אנחנו מדברים כאן ומתווכחים על הכשרה חקלאית, בן-גוריון, כאשר הביא את החוק לכנסת, דיבר על שני יסודות שמלווים אותו, כך נדמה לי, מאז הקמת מדינת ישראל, ולטעמי, עניינם וחיוניותם לא פנו עד היום. הוא דיבר על הצורך בביטחון ועל הצורך

עניין זה לא שייך כל כך להצעה המוצעת, והיא, מבחינתי, כפי שאמרתי, מתקבלת על הדעת. אבל, היות שהעניין עלה באופן עקרוני, הייתי רוצה להדגיש: המשלה האזרחיתם הזה של שירות חקלאי, או של נח"ל, כתנאים שבהם כוח האדם הקשור בצורה כלשהי לנח"ל, אם במילואים ואם בסדר, מוטל עליו עומס כה כבד, יש בה משהו שמחייב תיקון, והייתי מאחל ומצפה לכן שלאור השיקולים הללו ייעשה כל מעשה הדרוש לצמצם את הפניית כוח האדם למשימות שאינן תואמות במישרין את התכלית של מתן הכשרה מקצועית לחיילים והעסקתם בתפקיד ביטחון. כל מה שאינו נכנס במסגרת זו, לפי דעתי, יש להיפרד ממנו, ולו גם כרוך הדבר בפרידה מרעיונות, שהתרגלנו אליהם במשך השנים, ודאי חלק מאתנו גם התאהב בהם, אבל הם אינם עניינים עוד במציאות ובצרכים שלנו.

היור"א נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מתתיהו פלד. רשות הדיבור לחבר הכנסת גרשון שפט, בבקשה, ואחריה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, הערה לחוק עצמו. בסעיף ו' — סעיף 16(ב) כתוב: "בתקנות כאמור רשאי שר הביטחון לקבוע גם את ענפי המשק החקלאי שהכשרה בהם ייראו כהכשרה חקלאית". אני, חושב שההערכות, באיזה ענף בדיוק באיזה מקום היא הכרחית, אנחנו נדאי בעצ. החוק הזה, אבל אני חושב שכדאי לפרטים אלה, וכיחודי כשאנו סבור שהכשרה של אותו או אותה בחורה ביישוב שבו הם נמצאים צריכה להיות גם כענפים נוספים על ענפי החקלאות.

אני רוצה לומר כמה הערות כלליות לגבי הנח"ל. אני חושב שלא נכון עשו אותם מתווכחים בדיון שדיברו רק על חקלאות, מפני שביסוד הנח"ל — נוצר חלוצי לוחם — לא התכוונו דווקא לחקלאות. המשימה של הנח"ל הייתה להקים יישובים חדשים, צעירים, במקומות שבהם המדינה חושבת ואת לנכון, ואני חושב שחלק גדול מיישובינו בגבולות הוקמו הודות לאותם חיילי הנח"ל במשך שנות קיומו.

אני רוצה לומר דבר נוסף: דיברו כאן על עודף חקלאים. לדעתי, גם זה לא שייך לעניין, מפני שכאשר אנחנו מדברים על נח"ל, איננו מדברים רק על חקלאות; אנחנו מדברים על החיישובות, וההתיישבות חשובה. אני חושב, קודם כול, שחייבים להקים יישובים חדשים במקום שבו הם דרושים; ולא רק יישובים חדשים, אלא גם השלמות ליישובים צעירים שזוועקים לכוח אדם. אנחנו מדברים, גם ככנסת, על משברים בחקלאות, על כספים ועל מאמצים לעזור ליישובים. אחד הדברים המרכזיים שבהם אפשר לעזור ליישובים הצעירים הוא על-ידי תוספת כוח אדם, והנח"ל הוא אחד המכשירים לכך. אני חושב שלזה נרעד הנח"ל מלכתחילה, ומצב זה לא השתנה גם היום.

נדאי וודאי לא נכונה היא הגישה שניסה להציג כאן חבר הכנסת יוסי שריר בקשר ליישובי יהודה ושומרון. מפני שהנח"ל לא לשם ראשית כדי לענות על צורך ביטחוני, כי זהו תפקידו, ושנית כדי להקים יישובים ולבטח יישובים שהממשלה החליטה להקים אותם באותם מקומות. מי שלא רוצה ללכת לנח"ל — יכול שלא ללכת לנח"ל. איש אינו מחייב ללכת לנח"ל, ואי אפשר לבוא ולהציג כאן את העניין, באופן שכאלו כופים על מישהו ללכת למקום שאינו רוצה. לא כופים על איש. מיום שהנח"ל קיים, עד כמה שאני יודע — שר הביטחון יתקן אותי אם אני טועה — כל מי שרוצה לעזוב את

נאמנים לרוחו של החוק ולנושא ההתיישבותי, אני רוצה לומר שההתיישבות איננה רק הכשרה חקלאית. אותם גרעיני נח"ל שהולכים להתיישבות מתחנכים לצורת חיים אחת, ואין זה מקרה שחבר הכנסת רפאל איתן דיבר על הצורך להקים צבא שעוסק גם בבנין, שסייע גם בעיירות פיתוח ובכל מיני משימות. אין זה מקרה, למשל, שבהתיישבות החדשה המוקמת עלי-די הנח"ל, את היישוב בתיים המתיישבים הצעירים. אני יכולה להעיד על תנועת, שכיית המשקים בהתיישבות החדשה מבוצעת עלי-די אותם נערים שהתחנכו בנח"ל. כלומר, לא רק הכשרה-חקלאית אלא גם הכשרה לצרכים של המדינה וההתיישבות. מצאתי לנכון להעיר את הדברים האלה.

לגופו של ענין, אני מבינה שכנושא זה צריך לחול שינוי, אם כי אמרתי את דעתי, שהלואי שהמציאות שלנו היתה מאפשרת לתת לחיילים במסגרת הצבא גם אפשרות לעסוק — אינני אומרת — רק במשימות של הכשרה חקלאית, אלא במשימות לאומיות של המדינה. בהזדמנות זו של דיון בתיקון לחוק רצוי לקיים, אם זה אפשרי, דיון קצת יותר מעמיק, ואולי לתת ביטוי לצרכים לאומיים ולאפשרות מימושם עלי-די חיילים, ואנחנו יודעים שצה"ל עוסק כיום גם במשימות לאומיות, לא רק ביטחוניות, בין שמדובר בטיפוח נורע-שוליים ובהנחלת הלשון העברית ובין שמדובר לפעמים בצורה חקלאית ביישובי-ספר וכן הלאה.

הייתי מבקשת להדגיש נקודה נוספת. היו חברים שהציעו בהזדמנות זו של התיקון בחוק לדון גם בנושא של החלת חוק שירות הביטחון על מגזרים שאינם ממלאים היום את שירות הביטחון. אני מצטרפת להצעה זו. אני רוצה להזכיר שיש לנו עוד חוק, חוק שירות לאומי, המתבצע עד היום בעצם בצורה של התנדבות. אם אני טועה, אודה לשר הביטחון אם יתן את דבר. נדמה לי שהנושא של שירות לאומי חלופי לא הוחל עד היום כחוק, וכל מי שמשרת — משרת בהתנדבות. הייתי מציעה שנמצא דרך שגשגית התנדבות זו, כדי שלא תהיה תחלת מעטים, בין גברים ובין נשים, ושהיא תחול על כלל אזרחי ישראל; או שנמצא דרך לשנות את החוק, כי גם בענין זה אנחנו חיים במציאות שבה קיים חוק והוא איננו מתבצע.

לסיכום, אחרון בהצעת התיקון ואצביע בעד העברתה לדיון בוועדה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אבל הייתי מבקשת מאוד שחלק מההצעות, אם לא כולן, יידונו, ושהצעה זו תוכה לדון מעמיק יותר מאשר דיון בתיקון טכני גרידא, מפני שלענין זה יש, כפי שאמרתי, משמעות הרבה מעבר לתיקון הטכני, ההופך אותו מחקיקה שנחקקה במליאה לחקיקת-משנה. תודה רבה.

היור"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר, רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב ויאק אמיר.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה, אין לי כל ספק בכך שצריך לתמוך בהצעת חוק זו, ולו מהטעם שזוהי החלטה פשוטה שאמורה להיות החלטתו של שר הביטחון באישור ובפיקוח של ועדה של הכנסת, ועדת התרן והביטחון, צר לי ששר הביטחון צריך לשבת בדיון כל כך ארוך על נושא שכזה, אם כי לגופו של ענין אולי טוב שזה קרה היום, כיוון שרוב הדיבורים — כפי שמסת לב — לא הביעו שום התנגדות לחוק אלא דיברו בעיקר על דברים הנלווים לענין הזה. של שירות הביטחון, וזו כנראה הזדמנות כשכילים לדבר על נושא שירות

בהתיישבות. הוא נימק את שני הגורמים האלה, והוא ניסה לענן אותם כחוק, ולצורך ההתיישבות הוא דיבר גם על הכשרה חקלאית. הוא אמר בדבריו לכנסת, זה היה ב-1949: "גורם ביטחוני לא בהרכבה פחות חשוב ודחוף מההתיישבות והחלוקה המאוזנת של האוכלוסין בשטחי המדינה השונים". הוא, כמוכן, הסביר ונימק את העניין הזה. "התיישבות זו שתבצר את הביטחון לא תיעשה בלי תנופה חלוצית גדולה, אולם אין המדינה רשאית לסמוך על היחמה החלוצית בלבד. עליה להגיש מלוא עזרתה להתיישבות ככוח החוק, ככוח אמצעי הכספיים וככוח התכנון. המדינה צריכה לכוון את ההתיישבות וליצור על הגבולות וכששטחי העורף רשת של יישובי מגן וכיצורן שתשמש קו ראשון להגנת המדינה". הוא היה ער —

גאולה כהן (התחיה):

תביאי את זה למרכז של המערך.

עדנה סולודר (המערך):

חברת הכנסת גאולה כהן, עם כל הכבוד, אין לי שום רגשי נחיתות לגבי המערך, לגבי חלקו בהתיישבות מאז ועד היום.

גאולה כהן (התחיה):

היא הנותנת.

עדנה סולודר (המערך):

בדברי הנימוק שלו הוא אומר: "חוק שירות הביטחון המונח לפניכם מכון להנחיל לצבאנו שתי תכונות יסוד הדרושות לביטחוננו: כושר צבאי וכושר חלוצי". רציטוט אחרון — הוא היה ער לכך שצבא מסוג זה, או חוק מסוג זה שהוא מציע לכנסת, הוא יחיד במינו — "ועד כמה שידוע לי אין דוגמתו בשום חוק צבאי בעולם, אן לנו הוא צו ביטחוננו וקיימנו".

מצאתי לנכון לצטט את הדברים האלה. עברו אומנם קרוב לארבעים שנה, אבל, נדמה לי, שהדברים אקטואליים גם היום. הרכה חברים לפני דיבורי על כך שאנחנו מדברים בכוחה של הנוסטלגיה אבל התנאים השתנו. נכון שהתנאים השתנו, אבל נדמה לי שהמציאות הבסיסית שלנו לא השתנתה. אולי אנחנו חוקים יותר בכוח אבל אנחנו הרבה יותר עניים ברוח, באמונה ובנכונות שלנו להיחלץ ולקחת חלק אקטיבי בפיתוח בעיות העם והמדינה, אנחנו כפרטים.

אני אומרת זאת בחור הקרמה כללית. אני ערה לעובדה שיש מצב משונה, שיש חוק שעצם מעולם לא בוצע. אנחנו עירכנו כאן את נושא הנח"ל, שהוא ענין בפני עצמו. נכון שהנח"ל הוא הגוף היחיד במסגרת הצבא שעובר הכשרה חקלאית, אבל הנח"ל קם, בין השאר, כדי להבטיח חורבה התיישבותית וכדי לתת לתנועות הנוער אפשרות לעשות את המסלול הצבאי כמשותף.

אודה לשר הביטחון אם הוא יסתור את דברי או יאשש אותם בדברי תשובתו. לא הייתי מציעה לערכב את הדברים, אבל אחר ששמעתי את הדברים אני מוכרחה לומר שאני מודאגת מההתיישבות לנח"ל. אני מודאגת מזה שחלק גדול של חברי הכנסת איננו מודע לתהפוכות שהנח"ל עבר, לשוני שחל כותן הנח"ל, לתפקידים החשובים שהנח"ל ממלא גם כיום במסגרת הצבאית ולא רק במסגרת ההתיישבותית.

הייתי מבקשת, שכאשר יהיה דיון בחוק הזה תוקדש תשומת-לב מיוחדת לנושא הנח"ל, כי מהדברים ששמעתי פה אני בהחלט מודאגת.

היה, כאן ריכוז על נושא ההכשרה החקלאית, אם אנחנו

לפעמים גם בלי יכולת לצאת לעבוד בהיותה לבדה בבית, ועם משכורת אחת כפי שהיא היום, היא איננה יכולה להסתדר.

כראש רשות מקומית שבה שוכנת קבוצה גדולה מאוד, מאות משפחות של אנשי צבא הקבע, אני מעיד בפניכם ומודיע לכם שהמצב חמור. ביקשתי את רשות הדיבור בחוק זה רק על-מנת להתריע בנקודה זו. צריך לזכור שאנשי צבא הקבע אינם מקבלים שעות נוספות. הם אינם עובדים כלל לפי השעון. לו רצו לשלם להם שעות נוספות, היה שכרם מצויץ. אין כוונה כזאת. לפי החוק, אין להם יכולת להקים איגוד מקצועי, או לקיים שביתה, וההסתדרות אינה נלחמת למענם. מי שצריך לנהל את המלחמה למענם זו הכנסת, זו הממשלה. יהיה עצוב מאוד אם נגיע למצב — וחוששני שאנחנו בדרך-אליו — שנושות אנשי צבא הקבע ייצאו למאבק ברחובות. אסור להביא אותן למצב זה, ומוכרחים למצוא את הפתרון במנותק מכל גורם אחר.

צריך אולי להבין את הבעיה. לפעמים אנשים אינם ערים למצב. אומרים: מה יש? הנה עובדה, קצינים אינם משתחררים. זה נכון, הקצונה הבוגרת יותר, בדרגות של סגן-אלוף ואלוף-משנה ומעלה, שיש לה עוד כמה שנים לפרישה משרות צבא, לא תפרשו. אם אדם משרת בצה"ל 15 — 20 שנה הוא לא יפרוש מחוץ בבוקר גם אם משכורתו תקוצץ לכדי מחצית, כי הוא יסיים את השירות שלו. גם מבחינה כלכלית טפשי לפירוש. לכן הם עושים את המוטל עליהם באהבה אם כי בהרגשה רעה. הבעיה היא שקצונה צעירה אינה מתגייסת לשירות צבא הקבע, וקצינים בדרגות סגן וסרן אינם מוכנים להתחייב לתקופות שירות ארוכות. המשמעות היא שכדור הכא של הקצונה תהיה קצונה עם תחושת שליחות עצומה, ששום דבר כלכלי לא מעניין אותה, או קצונה שאין לה ברירה. האם זוהי התשובה הכלכלית לרמת מחייתם? פירושו של דבר הוא רמת-פיקוד נמוכה יותר. אנחנו מסלנים את הכול.

אני גם יודע, כחבר ועדת הכספים, כחבר ועדת-המשנה לתקציב הביטחון, שבנושא הזה מערכת הביטחון מציעה לפתור את הבעיה בתוך תקציב הביטחון; דהיינו, בלי צורך בתוספת תקציב, לשמור על מסגרת תקציב, אבל בתוך אותה מסגרת תקציב לתת להם את הרשות לקבוע סדר עדיפויות אחר, שונה, לתת חשוכה על העניין.

רבותי, יש לזכור כי בשום מלחמה לא ניצחנו בגלל כמות הנשק או כמות הצבא — רק בשל איכותו, בשל איכות הפיקוד, המסירות, ההקרבה, הנחישות. נאבד זאת אם לא נשמור על היתרון הזה, אם לא נשמור על הטובים ביותר, אם לא נביא אותם לקצונה ולפיקוד. לכן הדבר הוא חריג וצריך לפותרו ובהקדם.

יש עוד נקודה קטנה — וגם אותה אני חייב להזכיר — שקצינים שמסיימים את שירותם הצבאי עם השכלה אקדמית, עם ניסיון פיקודי והדרגתי עשיר מאוד, ובשוק העבודה אין מסתובבים הרבה מאוד אנשים מסוגם, אין להם שום העדפה במכורים הממשלתיים של משרדי הממשלה, אפילו לא במשרד הביטחון. יש בעיות של זערי עובדים ואחרים.

רבותי, זוהי שערוריה. לגבי סקטור זה, עלינו לא רק לתת לו — הוא כבר נותן כל חייו, עשרות שנים, אני מאמין שגם אחרי השירות הצבאי תיצור העדפה כזו, למשל במכורים ממשלתיים, לסקטור הזה לא רק אפשרות לקבל אלא גם לתרום, כי הוא יכול לתרום. אנו זקוקים בשירות הציבורי לאנשים עם יכולת, עם ניסיון ועם השכלה אקדמית. דבר נוסף שכרצוני לציין בפני שר הביטחון: אני חושב שבנושא זה על

הביטחון, יכול להיות שמן הראוי היה לקיים דיון, אפילו ביחמת השר, בנושא שירות הביטחון, וודאי מן הראוי היה שכל חבר-כנסת יביע את דעתו בתחומים השונים הנוגעים לשירות הביטחון ולצה"ל, וכך היה אולי הדיון בחוק הזה הרבה יותר קצר. אם כן, אני תומך בהחלט בחוק הזה.

אני רוצה גם להצטרף לדוברים לפני בהעלאת שתי נקודות: הן הועלו בחלקן, אם כי בצורה תמציתית. הנושא הראשון הוא ייעודו של הנח"ל. אני מבין בסדר-היום שונה, ושהסניף הזה הונח בראשונה מאחר שהיום ציינו 100 שנים להולדתו של בן-גוריון, מי שקבע לצה"ל משימות נוספות, מעבר למשימות של הביטחון השוטף. אני מסכים עם אלה הטוענים שהייעוד של הנח"ל בתחום החקלאות היום צריך להצטמצם. אינני חושב שיש היום קול חזק הקורא לצעירים רבים לצאת ולהקים יישובים חקלאיים או לעסוק בחקלאות. גם אינני חושב שזה יעד לאומי העומד בראש טולם העדיפויות הלאומי.

אני חושב שזוהי הנהגה גוררית צריך היום לקבוע את יעדי הנח"ל, או יעדים נוספים לצה"ל, הוא היה חוזר למעשה שנעשה בשנות ה-50, לנח"ל העוסק בענייני חברה. זו משימה חשובה ביותר, ואליה צריך אולי לתפל כוחות נוספים מהצבא, בהיותו צבא העם. הרי זה היה המסר האמיתי של בן-גוריון: צה"ל אינו רק נלחם אלא גם מסייע. ומה שעשה צה"ל בהקמת ערי הפיתוח והיישובים החקלאיים, העזזה והסיוע בתחומים הרבים — היו תרומה לא רגילה לצמיחתה של חברה ישראלית חדשה. אני חושש שבמצב שבו אנו נחונים הגיעה השעה להחיות מגמה זו ולייעד את חלקו של הנח"ל לעיסוק בנושאי חברה, לשלוח אותו למקומות הקשים מבחינה חברתית, שם הוא יסייע בתחום שאין לו, לדאבוני הרב, תשובות, אולי מפאת המצוקה התקציבית, שניי זה ידרבן ודאי צעירים רבים להתנדב, כי התגברות זו אינה כרוכה בשינוי אורח החיים העירוני. לאורח חיים חקלאי, את הפעילות החברתית ניתן לקיים גם בתוך הערים הגדולות, כשבנושא המצוקה, כערי הפיתוח, במקומות שזקוקים לה. ייעודו של צה"ל כצבא העם, התורם גם לחברה בישראל, יכול להתמלא גם בהשגת יעד הזה.

הנושא השני אינו קשור דווקא לחוק הנוכחי, אלא לזה שיבוא אחריו ודיון בתיקון החוק של גמלאות אנשי צבא הקבע, וגם עליו יש לכרך ריש לתמוך בו. כוונתי לחנאי השירות והשכר של אנשי צבא הקבע. חברי, חבר הכנסת אמנון לין, העלה נושא זה בקצרה, על קצה המזלג, ואני מבקש להרחיב קצת את הדיבור עליו. להור ידוע שמעבר להסדמים בעייתונים יש להצ"ל בעיה חריפה ביותר בתחום זה של תנאי השירות. אם חברי הכנסת וגם הממשלה רוצים למנוע יצירתו בעתיד של צבא עם רמת-פיקוד בינונית, הם צריכים לתת את הדעת, ומוקדם ככל האפשר, על תנאי השירות. לא ייתכן שתהיה לאנשי צבא הקבע בעיה — למצב הזה הגענו — בחשלוש מסים עירוניים, כי שכרם נמוך ביותר.

בכלל, לא תיתכן ההתייחסות לאנשי צבא הקבע כאל סקטור של עובדים, ככל הסקטורים הציבוריים האחרים. איש אינו יכול להיאחז בקרנות ומכתב הזה. זה דבר אחר, וצריך לנתק אותו לחלוטין מאחיות, ממורים ומכל האחרים. הרי איש מכל האחרים אינו מסכן את נפשו בכל עת שהוא נקרא, בכל זמן, בכל דקה ובכל שעה. איש מהם אינו נעדר מביתו במשך שבועות שלמים. לעתים איש הקבע מגיע הביתה פעם אחת בשבוע. בשום סקטור לא קיים מצב שהבעל נמצא מחוץ לבית האשה נשארת למעשה מעין אלמנת קש במשך כל השבוע.

יהודית ביהודה ובשומרון. ייתכן מאוד שיש מקום לכך שאנשי הנח"ל, צבא-ההגנה לישראל, יישבו שם וייתנו את הבסיס להקמתם של יישובים, יישובי קבע בעתיד.

שמעתי רבות, קראתי רבות וגם נפגשתי עם חברים כ-11 היישובים שקמו בנגב לפני כ-40 שנה. לא מזמן חגגנו את המאורע הזה, שבו קמו בתקופה קצרה, בערב אחד, 11 יישובים. חברים יקרים; בעשר השנים האחרונות לא קם כמעט יישוב יהודי אחד נוסף בנגב. קמו ערים גדולות אבל לא יהודיות. מי שעובר היום לאורכו ולרוחבו של הנגב יכול לראות שאנחנו מתמעטים והנגב יהפוך להיות נגב לא-יהודי אם אנחנו לא נחזק את ההתיישבות בו.

אמנן לין (המערך):
הבעיה הזאת קיימת גם בגליל.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

ודאי שיש בעיה בגליל, אבל אם הנגב, המהווה 60% משטח של מדינת ישראל בגבולות "הקו הירוק", לא יהיה מיושב על-ידי מחייבים יהודים, הוא לא יהיה שלנו. ציפינו רבות מהיערכות זה"ל בנגב. זה"ל נערך, עמד בלוח הזמנים, אבל היישובים מסביב לא התפתחו, לא קיבלו תוספת כוח אדם רצינית. לכן אני רוצה להציע לממשלת ישראל היום, שהיא ממשלת האחדות הלאומית, דווקא בשנת הולדתו ה-100 של דוד בן-גוריון — איש שלא רק אהב את הנגב אלא ראה בו את התשובה לעם-היהודי, לעוד שלושה-ארבעה מיליוני יהודים בארץ-ישראל — להחליט להקים עוד 11 יישובים במרחבי של הנגב, על-ידי הנח"ל, ולהכין אותם להיות יישובי קבע כעתיד. זאת, הגשמת מורשתו של דוד בן-גוריון.

אני מכיר את תרומתו של הנח"ל לערי הפיתוח. היום הגרעינים הלאה אינם בנמצא. לדעתי, דווקא לאור הכעיות החקציביות הקשות שהמדינה נתונה בהן וגם משרד החינוך, לא יודק לארגן מחדש גרעינים כאלה ולהטיל עליהם משימות התיישבותיות בתוך ערי הפיתוח, בעיקר ביישובים המרוחקים ממרכז הארץ, המרגישים כידיות נורא עד כדי ניכור כמעט.

אני חושב שהנח"ל טרם מילא את תפקידו. הנח"ל צריך להיות לא רק הורע הלוחמת אלא גם הורע המסיעת להתיישבות יהודית במקומות נחוצים במדינה. לכן דווקא היום אנחנו צריכים לעודד את אותם בחורים שמתנדבים — ואיש איננו מכריח אותם לשרת בנח"ל — עליו לעודד אותם להיות מאורגנים באמצעות התנועות ההתיישבותיות ולהמשיך את המפעל ההתיישבותי, החינוכי למדינת ישראל. גם כשננות השמונים המאוחרות. על-כן, ביטחון והתיישבות חד הם, ואם חד הם — יש בהחלט מקום ליוזמות חדשות, להענינות חדשים, בכל שטחי ארץ-ישראל, במקומות שהמתנדב איננו מגיע אליהם, נעשה זאת באמצעות צבא-ההגנה לישראל, ראו ארץ-ישראל באמת חישא שלנו והביטחון בה יהיה חזק יותר, עם התיישבות וחומה יהודית שתימצא בכל מקום ומקום במדינה הזאת.

הו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ז'אק אמיר. רשות הדיבור לאחרון הנאמרים, חבר הכנסת אליעזר ולדמן. בבקשה, אדוני.

אליעזר ולדמן (התחיה):

כבוד היושבי-ראש, חבר הכנסת, כמה הערות מקדימות לפני שנגיע לנקודה המסרימת שאני רוצה לדבר עליה. הנח"ל דאי הביא ברכה מרובה גם לביטחון וגם לאוירה החלוצית במדינה. שכן יש דבר אחד שמשותף גם לביטחון וגם לאוירה

שר הביטחון — אני בטוח שהוא עושה זאת, אבל אולי צריך לעשות זאת בקול רם יותר — לשאת את דגל המלחמה בקול גדול. אין במה להתבייש. אני יודע שאתה עושה זאת, אבל אולי צריך להגביר את הקול. להביא את העניין לידי הכרעה, ולא — זה לא ייגמר לעולם, ככל שהדבר תלוי בסקטור אחד או בסקטור שני.

דבר אחרון שאני מבקש לציין: מאחר שדיברנו על התיישבות במסגרת הנח"ל, הולכת ומוקמת — עדיין לא התחילו בהקמה אבל היתה הרשמה — עיר חדשה בתחומי ארץ-ישראל, בתחומי "הקו הירוק", הנקראת מודיעין. זו אפילו לא שליחות התיישבותית ביהודה ובשומרון. העיר מודיעין נועדה לשכן בתוכה אנשי שירות צבא הקבע. דווקא אני מקרב הדוכרים יכול רק לברך על האפשרות והיכולת לקשור אנשי צבא הקבע לשירות באמצעות פתרון בעיית השיכון שלהם בצורה הנוחתת להם מצד אחד ויתרון מסוים, ומצד שני יוצרת מחויבות שלהם לתקופת שירות ארוכה. אבל אסור שהדבר הזה ייעשה בנפרד.

הקמת עיר נפרדת, חדשה, רק לקבוצת אוכלוסייה טובה, נבחרת, תהיה לדעתי גולם שקם על יצריו. צריך לעשות זאת בתוך ערים קיימות כדי שיתנו כל היתרונות לאנשי צבא קבע — השילוב החברתי, האינטגרציה החברתית, התרומה שאוכלוסייה כזו יכולה להביא לעיר, זאת במרחק קצר ממודיעין, במקומות כמו ראש-העין, בית-שמש ומקומות אחרים. יש מקומות שאפשר להקים בהם יישובים המותאמים לאותן משפחות שמעתירות לגור במודיעין, באותו היקף, רק כהבדל אחד — פה תהיה תרומה חברתית גדולה מאוד, כמו שהדבר קרה כיכנה. תוספת המשפחות יצרה דחיקה עצומה בעיר וכן אינטגרציה חברתית עם השכונות הוותיקות. זהו דבר שצריך לחזור עליו, לא בנפרד, אם תקום עיר חדשה, אזי כל בן לוד, רמלה או מקומות מסביב לה שיגיע להישג כלשהו ישאף לעזוב את עירו ולעבור למודיעין.

אני חושב שיש לשקול מחדש את הקמת העיר הזאת כעיר נפרדת או לחילופין, לחזור לשיטה הנכונה ולשלך אותם בערים קיימות. תודה רבה.

הו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה לחבר הכנסת מאיר שטרית. רשות הדיבור לחבר הכנסת ז'אק אמיר, בבקשה. ואחריו, לאחרון הנאמרים — חבר הכנסת אליעזר ולדמן.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אדוני היושבי-ראש, חבר הכנסת, לכאורה צריך היה חוק זה לעבור באופן יחסי בקלות ולא היה צורך בהארכת הדיבור. אבל היות שהחברים החיכו את הדיבור בנושאים אחרים הקשורים לביטחון, ובמיוחד ליעור ולמטרותיו של הנח"ל — נזכרתי לפני 35 שנה שירתתי באותו חיל בכל שירותי הצבאי בחלק מההכשרה החקלאית שהיית קיבוץ מנרה, כאשר הגבול היה אז חם לא פחות מהיום, וזכור לי עד כמה היה צורך באותו קיבוץ קטן בתוספת של צעירים שהגיעו אליו ועבדו לא רק בחקלאות אלא בכל ענפי המשק, גם במחכת.

אני שמח שהיום אנחנו הולכים לאשר בקראה ראשונה חוק הנותן בידי שר הביטחון אפשרות להכניס מדי פעם שניזרים וגם לחזק לא רק את החקלאות אלא גם מישורים אחרים.

לדעתי, הנח"ל הוא ורע התיישבותית במדינת ישראל, בארץ-ישראל. אם היום חסרות נקודות נוספות של נוכחות

באוניברסיטה בלמעלה מ-4,000 אלפים דולר לשנה, ולתלמיד ישיבת הסדר נותנים פחות מ-1,000 דולר לשנה. אי אפשר להתקיים כך, ואין לי מה לומר, אלא שלהגיד דברי שבת ולא לדאוג לכך שחיקימו בכבוד זו צביעות מצד מי שרואים את עצמם. אחראים לתחום זה של ביטחון המדינה.

אני קורא מאכן לכל אותם חברי כנסת, וגם למי שלא דיברו הערב ויש להם יחס לעניין והם מכירים בערך ישיבות ההסדר. אני קורא גם לשר הביטחון — אף כי קל מאוד, וכך עשו במשך כל שנות קיום ישיבות ההסדר, לזרוק את הבעיה על משדר הדתות, עם התקציב העזיר שלו — כל מי שאחראים לביטחון המדינה צריכים לדאוג כחובתם לדאוג לכך שיש ישיבות ההסדר יתקיימו בכבוד, לפחות מצד התקציב השוטף. לא ייתכן להשאיר את מצב ישיבות ההסדר כמשבר כזה. תודה.

הי"ר א' נחמיאס

תודה לחבר הכנסת אליעזר ולדמן. בזה חס הדיון, ואני מוזמן את שר הביטחון לדברי סיכום, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בעקבות התיקון שהוצע כאן על-ידי שאינו משנה את החוק אלא מתאים את דרכי הטיפול בו למציאות שבה אנו חיים, לאור ניסיון של 38 שנים ומעלה, הועלו על-ידי חברי הכנסת נושאים מנושאים שונים, שקשורים בהיקף השירות הצבאי, כשירות הלאומי, במצב צבא הקבע, בבעיות ההתיישבות — נושאים הקשורים לגופו של החוק, שלא הצעתי בו תיקון.

במובן, כל אחד מן הנושאים האלה הוא כעל חשיבות וראוי לדיון כשלעצמו, אבל מה שהבאתי לכאן הוא עניין מאוד מוגבל ומצומצם, ובכוונתי להבהירו.

בחוק שירות הביטחון, על-פי סעיף 16א, חייב כל חייל בצה"ל, למעט חלק מן המשרתים בחיל האוויר ובחיל-הים, לאחר אימון צבאי ראשוני, כ-12 חודשי עבודה חקלאית. הרעיון היה לשלב את השירות הצבאי עם אותה פעילות שבאותה עת נראתה כפעילות ההתיישבותית היוצרת, הבונה.

אין לי ספק שדוד בן-גוריון, בהיותו ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון של המדינה, ראה חזון גדול בשילוב שבין שני אלה, ונתן לכך ביטוי בדפוסים שהיו קיימים אז. אלא מאי? — למעלה מ-38 שנים לא ניתן היה ליישם את החוק הזה באופן כולל כפי שהוא כתוב, על-פי רוחו, לגבי כל חיילי צה"ל, בגלל צוק העתים ובגלל הצורך להקדיש את זמנם של מרבית המשרתים בצה"ל אם לאימון הצבאי, אם לפעילות הביטחון השוטף.

ולכן, מדי פעם נדרשה הכנסת לאשר את אי-מימוש החוק לגבי מרבית החיילים המשרתים בצה"ל. כל אשר הצעתי כאן הוא, להביא לידי כך שאת ההרשאה הזאת שלא להחיל את החוק על כלל חיילי צה"ל אפשר יהיה לעשות לא בחקיקה ראשית אלא בחקיקת-משנה, באישור ועדת החוץ והביטחון.

נשמעה הערה, האם נכון היה להביא חוק זה, או תיקון לחוק זה, כאשר כאן הכנסת נישאו דברים לזכרו של דוד בן-גוריון, במלאת 100 שנה להולדתו. אני סבור שכן. אם המציאות הוכיחה עד כה ומוכיחה גם היום, שכל עוד לא נשתנה מצבה הביטחונית של מדינת ישראל, אין אפשרות לממש את החוק כמלואו, עדיף לעשות זאת בחקיקת-משנה מאשר לעשות זאת מדי פעם בחקיקה ראשית.

אני רוצה להפריד בין הנח"ל וייעודו לבין לשון החוק ורוח החוק שבו מדובר. החוק שבו מדובר היה חוק כולל, לגבי כלל

החלוצים: הנאמנות, המסירות וההקרבה למען העם והארץ, אחת התופעות הברורות, שנשענו בנאמנות זו ממד מעשי מאוד, נוסף על הערך החינוכי, היא הנח"ל. אני משוכנע שהנח"ל יוכל להמשיך ולהביא את הברכה הזאת, בעזרת ה', בין בצורות שהנח"ל מצא בהן את ביטוי עד היום ובין בצורות חדשות, כפי שהציעו חברי הכנסת שיריבו לפני.

ביחס להערה שאינה תואמת את המציאות, של חבר הכנסת יוסי שריר, כאשר אמר שלהיאחזויות אין ולא כלום עם הביטחון השוטף במקומות מסוימים, צריך שוב לקבוע את הכלל הפשוט, את המציאות הפשוטה, של היאחזויות יש קשר ישיר בהחלט לביטחון השוטף, ובמיוחד לתורת הביטחון הגורסת, היום כתמיד, שההתיישבות בגבולות מחזקת את הביטחון, בקשר לשימוש המרובה של חבר הכנסת יוסי שריר במונח "הגדה המערבית", צריך להזכיר ש"הגדה המערבית" זהו מושג כוללי הכולל את הגליל, את השרון, את הנגב, את יהודה, את שומרון ואת עזה. כל אלה הם חלק — — —

גאולה כהן (התחיה):

ויש לו גם גדה מזרחית.

אליעזר ולדמן (התחיה):

בהחלט.

כל אלה הם חלק מהגדה המערבית של ארץ-ישראל ואין להפריד בין חלקי ארץ-ישראל אלה של הגדה המערבית לא מבחינה ביטחונית ולא מבחינה התיישבותית.

עכשיו לעיקר, כי משום כך מצאתי לנכון לעלות לדוכן ולהוסיף על דברים שנאמרו קודם, אחת התופעות היפות והבחירות של הנח"ל, תופעה שצמחה בנח"ל ומתוך הנח"ל, היא התופעה של ישיבות ההסדר, אף שהיום הן לא במסגרת פורמלית של הנח"ל, אבל שנים רבות הן פעלו במסגרת הנח"ל הרשמית.

אני מוכרח להודות שנעים היה לי לשמוע היום את דברי השבת מחבר כנסת שונים, דברי שבת על תלמידי ישיבות ההסדר, ובמיוחד כאשר כורכים את הדברים עם הבעיה שיש לנו — והיא בהחלט בעיה, אני מסכים עם דברי חבר הכנסת גרשון שפט — הבעיה של אותם בחורי ישיבה שעדיין אינם מוצאים את מקומם, את שילובם, במסגרות צה"ל, ושעריכים למצוא וצריכים לפעול שימצאו את מקומם במסגרות צה"ל באיזו צורה שהיא, מעין הסדר, כדי שהם יעשו את הטידנונות ואת האימונים האחרים בומנים כאלה שיתואמו עם ראשי ישיבותיהם. אם כך, אם יש קבוצה רצינית וגדולה, שמונה היום אלפים, שנמצאים, כל שנה במסגרת ישיבות ההסדר, ביחידות קרבות, קשה לי לשמוע את דברי השבת, כאשר מצד שני יש ולוול משפיל מהבחניה של הרדגה החקציבית לישבות ההסדר מצד רשויות המדינה. הלא אלה הם בחורים שנמצאים במסגרת צה"ל, במסגרת פורמלית של צה"ל במשך חמש שנים. לא ייתכן, אין שום הצדקה לכך, שראשי ישיבות ההסדר, שתלמידי ישיבות ההסדר, יצטרכו לכתת את רגליהם כדי לדאוג ולהתחנך בפני אנשים שיתרמו, לא כדי לבנות בניינים, את זה אפשר להבין, אלא לקיום היומיומי של תלמידים אלה, ללימודיהם, למוזן שהם אוכלים. לפני שנים כיסו במסגרת התקציב של המדינה כ-70% מהתקציב השוטף והיום מכסים כ-25% בלבד מהתקציב השוטף.

הגיעונו גדולים, החובות גדלים והולכים, ואין עם מי לדבר, צריך להזכיר שוב, שהמדינה מתקצבת כל סטודנט

חוברת א' ישיבה רמ"ו

— הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18): הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון) —

לנח"ל. אין מחויבות להשתייכות לתנועה. הנה בא אלינו גרעין של אנשי חב"ד וביקש לשרת בנח"ל, הוא התקבל לנח"ל.

במסגרת הדיון פה היה טשטוש בין החיוב הכללי להכשרה תקלאית לכל חייל, ללא כל קשר לרצונו להתנדב למסגרת נפרדת, לפי לשון החוק ודוחו, ולכן לא ניתן היה לממש אותו בגלל צורכי הביטחון של מדינת ישראל, ובין קיום הנח"ל, אלה הם שני נושאים נפרדים.

יחידה מכך, הייתה התאמה של חוק שירות הביטחון, מסלול דומה לשירות הנח"ל, בלא הכשרה תקלאית, הותאם לשיבות-ההסדר, וההבדל הוא שבנח"ל ההכשרה היא להתיישבות ואילו בשיבות-ההסדר אין הכשרה להתיישבות, יש המשך לימוד תורה, אבל המתכונת, חלוקת הזמן בין החלק של האימונים הצבאי, של השירות הביטחוני הצבאי, לבין החלק ההתיישבותי והחלק של לימוד התורה היא דומה.

לכן, כפי שלא חצונו שבמסגרת ישיבות-ההסדר ייעשה שירות חברתי בעיר פיתוח, כך לנח"ל במתכונתו הנוכחית אין אפשרות להתאים את עצמו למטרות אחרות, מאחר שיועד להכשרה, לחרבה אנושית להתיישבות, אבל אפשר להקים גרעינים במסגרת שירות בנח"ל למלא ייעודים נוספים, היו דברים מעולם ויש דברים.

הבה נבין שיש מגוון אפשרויות בשילוב השירות הצבאי ומילוי משימות לאומיות, תקלאיות, לימוד תורה ועוד.

לכן אני מבקש, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, להעביר לוועדה את הצעתי שנוגעת לדבר אחד, לחוק במתכונתו הכוללנית שמעולם לא מומש, שכדי לא לממש נדרשה חקיקה ראשית, להעביר זאת לחקיקה משנית באישור ועדת החוץ והביטחון.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר הביטחון, חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18), התשמ"ו—1986, לוועדת החוק והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ה צ כ ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 18), התשמ"ו—1986, לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

פה אחד הוחלט להעביר את הצעת החוק לוועדה להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ו. הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון), התשמ"ו—1986 *

(קריאה ראשונה)

שמטרתה לקצר מחמש שנים, לשלוש שנים את תקופת ההכשרה המוכה קבלת קצבת שאירים במקרה של פטירת חייל.

סעיף 22 לחוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (נוסח משולב), התשמ"ה—1985, קובע כי חייל שנפטר בשירות קבע והוא שירת בו לפחות חמש שנים, זכאים שאירי לקצבה, לפיכך, שאיר חייל, שנפטר בשירות קבע ואשר שירת פחות מחמש שנים, אינם זכאים לקצבה. מוצע

חיילי צה"ל לגביו הוצע השינוי בעניין האופן של אי-מימוש, בשונה מכפי שהיה עד היום. הנח"ל כחילי כחטיבה, קיים רמשיך להתקיים. לגביו החוק מתממש, אך הנח"ל הוא מסגרת מתנדבת של יוצאי תנועות הנוער לכל גוניהן, של מי שמתנדבים לשרת שירות צבאי והתיישבותי משולב, כדי לשמש זרובה אנושית להקמת יישובים חדשים ולחזוקת יישובים קיימים. הנח"ל הוא מימוש חלקי של החוק, על בסיס נכונות הפרט המתגייס להתנדב למסגרת הזאת ולשרת בה. הוא איננו מימוש החוק על-פי לשונו ודוחו. הוא מאפשר שימוש בחוק על בסיס התנדבות.

ולכן, כשמדובר בחוק, מן הראוי להפריד בין החוק לבין הנח"ל, אני, כשר הביטחון, והממשלה רואים צורך חיוני לקיים את מסגרת הנח"ל כעתודה אנושית מתוכננת לביטחון, לשירות צבאי ולהתיישבות, ולכן, בלא כל קשר לתיקון המוצע בדרך הסמכת שר הביטחון לפטור חלק מן החיילים משירות תקלאי, הנח"ל ימשיך להתקיים במתכונתו, תוך התאמתו לנסיבות המשתנות.

במסגרת אותו חלק מן הזמן שמיועד להכשרה תקלאית, או לשירות ללא תשלום, חיילי הנח"ל היום מכשירים את עצמם ביישובים השונים מכל גוני התנועות ההתיישבותיות הקיימות, אם לחקלאות, אם לתעשייה ואם לבנייה.

גאולה כהן (התחיה):
היום?

שר הביטחון י' רבין:

גם היום הם עובדים בכל ענפי ההתיישבות, ככל המשקים, מי בחקלאות, מי בהוראה, מי בגן-הילדים או במפעל תעשייתי שקיים במקום, משום שרואים בנח"ל הכשרה להתיישבות, ומתאימים אותה לצורה ולמערכות המשקיות הקיימות בהתיישבות.

בני שליטא (הליכוד):
התיישבות רק במקומות מוגדרים?

שר הביטחון י' רבין:

הנח"ל מורכב ממתנדבי התנועות ההתיישבותיות, יש גרעינים מכל התנועות הקיימות, והם מתגייסים לנח"ל כגרעינים. אין אנו מחירים לאדם יחיד להתגייס לנח"ל, הוא הולך לשירות הצבאי הרגיל, ההתגייסות לנח"ל היא על בסיס התנדבותי ובמסגרת התארגנות של גרעיני התיישבות. זהו השירות בנח"ל היום, כי הנח"ל נועד, על בסיס חוק שירות הביטחון, לאפשר זרובה אנושית לתנועות ההתיישבות הקיימות. יכול גם לקום גרעין פרטי ולומר: רצוננו ללכת להתיישבות, אנחנו רוצים להתגייס כגרעין לנח"ל. והוא יתקבל

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון), התשמ"ו—1986, בבקשה, אדוני שר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכוון להביא לפני הכנסת הצעת חוק לחוק שירות הקבע בצה"ל (גמלאות).

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1800).

ששר הביטחון צריך לנצל, יותר מכפי שהוא ניצל בעבר, את העובדה שיש תמימות דעים כל כך גבוהה וכל כך מוחלטת. עליו לנצל את המושב הזה, מושב החורף, כדי לתקן מה שצריך לתקן.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

בני שליטא (הליכוד):

נרשמתי לרשות דיבור.

היו"ר א' נחמיאס:

האם אמרתי שאינך רשום? בבקשה, אדוני שר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

אשיב מהמקום.

אני מעריך את הדברים שנאמרו לגבי הצורך כשמירה זכותם של שאיריהם של חללי צה"ל. ואני אכן מתכוון לפעול בעניין הזה. אני יכול רק, לצערי, להביא לידיעת חברי הכנסת, שגם כאשר מדובר בנכי צה"ל — היום הם מופלים לרעה לעומת נכי הביטוח הלאומי. תגמוליהם של נכי הביטוח הלאומי צמודים לשכר הממוצע במשק, ורק לפני יומיים היתה התנגשות בין משרד הביטחון לבין משרד האוצר על רקע התנגדות משרד האוצר לתת מעמד דומה לתגמוליהם של נכי צה"ל. הם מקבלים תגמולים על-פי אחד מסולמות השכר הנמוכים ביותר, העובדים הקהילתיים. אפילו לא על-פי הכסיס של שכר עובדי הציבור. אם לא אעביר את זה, אניש לכנסת חקיקה, גם אם הדבר לא יהיה על דעת הממשלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יצחק ארצי איננו באולם. חבר הכנסת יעקב זיאק אמיר, האם אתה מוותר על רשות הדיבור?

יעקב זיאק אמיר (המערך):

ארב מהמקום.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

ביודעי את המורכבות של עניין גמלאות אנשי צבא הקבע וגם את הבעיה האקוטית של ההצמדה במשק, הרי אם לא נאפשר חקיקה שתוציא את כל מערכת השכר בצבא-הגנה לישראל מכל הצמדה, באמצעות הסמכתם של שר הביטחון והרמטכ"ל, שבמסגרת התקציב שלהם יהיו רשאים לתת שכר ותנאים לפי הצרכים של צה"ל — — —

שר הביטחון י' רבין:

באישור ועדת החוץ והביטחון.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

כמובן, באישור ועדת החוץ והביטחון — אני חושב שכל הדיבורים שלנו ימשכו שנים. טוב שתכריז הכנסת יידעו. שרק באמצעות הוצאת כל מערכת השכר בצבא-הגנה לישראל מכל הצמדה והסמכת שני האישים האחראים על צבא-הגנה לישראל, קרי שר הביטחון והרמטכ"ל, נוכל להזיז את העגלה ולהוציאה מהבז. לכן אני אומר, שטוב שיש הצעה כזאת. אני יודע שבועדת-המשנה לחקיקת הביטחון, שאני חבר בה, דנים בנושא הזה. עניין זה צריך להביא לחקיקה, ויש להוציא את צבא-הגנה לישראל באופן טוטלי מההצמדה. יש לחזק את מערכות השכר, בעיקר של צבא הקבע וגם של הגמלאים למיניהם, כפי שצוין.

לקצר את תקופת ההכשרה האמורה מחמש שנים לשלוש שנים. הצעה זו ידומה להצעה שהוגשה לכנסת לגבי עובדים בשירות המדינה על-ידי תיקון בחוק שירות המדינה (גמלאות), החשט"ו — 1955.

אני פונה לחברי הכנסת, זו הצעה שתואמת מה שנעשה לגבי עובדי שירות המדינה, ואין שום סיבה ששאירי אנשי-צבא הקבע יופלו לרעה לעומת שאיריהם של עובדי שירות המדינה. במסגרת הדיון הקודם נגענו במגוון רחב של נושאים. אודה לחברי הכנסת אם הדיון כאן יהיה קצר יותר.

גאולה כהן (התחיה):

אני מוותרת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר הביטחון. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. ראשית לכול, אני מבקש להודיע שסגרת את רשימת הנואמים. מאחר שהנושא הזה או קרוב לנושא שנדון קודם לכן, אני מבקש להודיע שלרשות כל נואם יעמדו רק חמש דקות במקום עשר דקות. אני מבקש מחברי הכנסת להקפיד על כך. חבר כנסת שלא יהיה באולם בעת שיגיע תורו, לא יוכל לדבר.

שרה דורון (הליכוד):

למה צריך לנאום? העניין כל כך ברור.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת מאיר כהנא איננו. חבר הכנסת אמנון לין מוותר על רשות הדיבור. תודה רבה לך.

אמנון לין (המערך):

אני מוותר על רשות הדיבור. אני חושב שהחוק כל כך חיוני, כל כך מובן, שאין מקום לנהל עליו ויכוח. אני מציע לכולנו להעביר את הצעת החוק לוועדה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. יתר חברי הכנסת מקבלים את הבקשה?

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יוסי שרד, בבקשה. זה באמת תורן.

יוסי שרד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אני, כמובן, בעד הצעת החוק. התכוונתי לומר, ואומר, שני משפטים, משפט אחד, בעניין גמלאות לשאירים של חללי צה"ל — אני חושב שצריך לקבוע, אולי אפילו בדרך של חקיקה, שלעולם לא תהיה שחיקה בגמלאות לשאירים של חללי צה"ל. אין שחיקה בקורבן, באובדן ובשכול. וגם כאשר יש שחיקה בשכר, אני חושב שהציבור היחידי בארץ שאיננו צריך להיות כלול במסגרת הזאת, זה אותו ציבור של אנשים שאת שלהם הם כבר נתנו. אפילו אם אומר "מעל ומעבר" — זו תהיה הגדרה ממעיטה ומאופקת. הייתי ממליץ מאוד לשר הביטחון שהדבר ייקבע אפילו בדרך של חקיקה.

משפט שני — דיברנו רבות בכנסת על השחיקה הקשה שחלה בשכר משרתי הקבע, ואנחנו מכירים את המשכורות ויודעים שהשכר הוא באמת עלוב. קרה פה דבר שאין לו תקדים בכנסת, שמן הקצה אל הקצה, בקונסנסוס אפילו מלא יותר מכפי שמבטאת ממשלת האחרות הלאומית — קואליציה ואופוזיציה כאחד — אנוהו סבורים שאת המעוות הזה צריך לתקן. אינני רוצה לבוא בטרוניה או בטענה, אבל, נדמה לי

חברת א' ישיבה רמ"ו, כ"ד בתשרי התשמ"ז (27 באוקטובר 1986)
— הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון) —

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, אך הקשב קודם להערתי. לא שאינך רשום, אבל, לפי התקנון, בכל עת של הדיון שר יכול להתערב ולהשיב.

בני שליטא (הליכוד):

לא יעלה על הדעת שרציתי למנוע משר הביטחון לדבר. רק חשבתי שהוא מדבר בסוף.

אני רואה בכל שיפור כתנאי השירות של משרתי קבע דבר מבורך. צריך לבדוק את שר הביטחון על שהביא את ההצעה. עם זאת, נראה שהמערכת של מדינת ישראל אינה יכולה להרים את כל הדגלים ברוזמנית. אי-אפשר לשפר גם פה וגם שם. לדעתי, צריך להתרכז יותר בשיפור תנאי השירות והשכר של המשרתים והיום, משום שחלק ניכר מאנשי הקבע משתחררים מצה"ל בגיל צעיר יחסית ועוד יכולים, לעתים רבות מאוד, לעשות קריירה שנייה. לעומת זאת, חשוב מאוד שהקסמה של הטובים, הטובים ביותר, תמשיך להדהד בארץ, ושהאנשים הטובים ביותר ישרתו כתנאי השירות הטובים ביותר האפשריים.

אני רוצה לומר מלה אחת בעניין הנכים. אדוני שר הביטחון, זו שערורייה ציבורית, שנכי צה"ל, שנפגעו בעת שירות, מקבלים אותם תנאים כמו נפגעי פעולות איבה. אתה אומר שאפילו פחות. אם כן, השערורייה גדולה אף יותר. זה דבר תמור ביותר. מדובר באדם שהקריב את נפשו, באדם שנפגע תוך כדי שירות המדינה הזאת. הוא אינו יכול לקבל אותם תנאים שמקבל אדם שעבר במקרה בכיכר-ציון ונפגע. לא יכול להיות דבר כזה. נפגעי ונכי צה"ל צריכים לעמוד בראש הרשימה, ותמיד לקבל יותר מאחרים. זה גם עניין של כבוד.

מלה אחרונה — הייתי מבקש ששר הביטחון ישיב מדוע הדבר צריך להיות רטרואקטיבי. מדוע התחולה צריכה להיות מ"ו בינואר 1985. אני רגיל, ואני חושב שזה גם מקובל, שחקיקה רטרואקטיבית איננה רצויה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה. בבקשה, אדוני שר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

אשיב מהמקום.

אינני נכנס כרגע לבעיית השכר של צבא הקבע. הצעת התיקון שאני הבאתי היא לגבי זכות שאיריהם של משרתי צבא הקבע, במגמה להשוות אותה לזכויות שאירי עובדי המדינה.

באשר לנושא התחולה — כל אשר אבקש הוא שזה יהיה זהה לזה של עובדי המדינה. אם לגביהם חל הדבר באותו מועד, יתול גם על שאירי נפטרי צבא הקבע.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר הביטחון. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון), התשמ"ז — 1986, בקריאה ראשונה.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון), התשמ"ז — 1986, לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר הצעת חוק שירות הקבע

בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון).

התשמ"ז — 1986, לוועדת החוץ והביטחון

נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון), התשמ"ז — 1986, הועברה לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה של הכנסת — מחר במועדה, ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:31.